

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Obchodní vztahy Evropské unie s rozvojovými zeměmi
EU Trade Relations and Developing Countries

Autor: Lucie Doležalová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

Ostrava 2010

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci včetně příloh vypracovala a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.“

V Ostravě dne 5. května 2010

.....

Lucie Doležalová

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce doc. Ing. Lence Fojtíkové, Ph.D. za odbornou pomoc a věnovaný čas.

1	ÚVOD	1
2	OBCHODNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	3
2.1	EVROPSKÁ UNIE	3
2.1.1	<i>Historie Evropské unie</i>	3
2.1.2	<i>Členové Evropské unie</i>	5
2.1.3	<i>Kompetence Evropské unie</i>	6
2.2	SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EU	7
2.2.1	<i>Vývoj společné obchodní politiky</i>	8
2.3	PRÁVNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ ZÁKLAD SPOLEČNÉ OBCHODNÍ POLITIKY	9
2.4	NÁSTROJE SPOLEČNÉ OBCHODNÍ POLITIKY	10
2.4.1	<i>Autonomní nástroje</i>	10
2.4.2	<i>Smluvní nástroje</i>	14
2.5	SHRNUTÍ	14
3	PŘÍSTUP EVROPSKÉ UNIE K ROZVOJOVÝM ZEMÍM	15
3.1	ROZVOJOVÉ ZEMĚ	15
3.1.1	<i>Základní charakteristiky a problémy rozvojových zemí</i>	17
3.1.2	<i>Rozdělení rozvojových zemí</i>	18
3.2	ROZVOJOVÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	21
3.2.1	<i>Rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce</i>	22
3.2.2	<i>Vývoj rozvojové spolupráce</i>	23
3.2.3	<i>Institucionální základ rozvojové spolupráce</i>	24
3.2.4	<i>Nástroje rozvojové spolupráce</i>	25
3.3	SHRNUTÍ	29
4	OBCHODNÍ VZTAHY EVROPSKÉ UNIE SE ZEMĚMI AFRIKY, KARIBIKU A PACIFIKU	30
4.1	ZEMĚ AFRIKY, KARIBIKU A PACIFIKU	30
4.1.1	<i>Afrika</i>	31
4.1.2	<i>Karibik</i>	32
4.1.3	<i>Tichomoří</i>	33
4.2	FORMOVÁNÍ VZTAHŮ ZEMÍ EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO SPOLEČENSTVÍ A ZÁMOŘSKÝCH ZEMÍ	34
4.2.1	<i>Konstituční asociace</i>	34
4.2.2	<i>První generace čistých asociačních dohod</i>	35
4.3	ÚMLUVY Z LOMÉ	36
4.3.1	<i>Loméská dohoda I</i>	38
4.3.2	<i>Loméská dohoda II</i>	39
4.3.3	<i>Loméská dohoda III</i>	40
4.3.4	<i>Loméská dohoda IV</i>	40
4.3.5	<i>Revize Lomé IV</i>	41

4.3.6	<i>Zhodnocení úmluv z Lomé</i>	42
4.4	DOHODA O PARTNERSTVÍ – DOHODA Z COTONU	44
4.4.1	<i>Revize dohody z Cotonu</i>	45
4.4.2	<i>Dohody o hospodářském partnerství</i>	46
4.5	KVANTIFIKACE OBCHODNÍCH VZTAHŮ EVROPSKÉ UNIE SE ZEMĚMI ACP	46
4.5.1	<i>Teritoriální struktura</i>	49
4.5.2	<i>Komoditní struktura</i>	52
4.6	SHRNUTÍ.....	55
5	ZÁVĚR	57
	ZDROJE	59
	SEZNAM ZKRATEK	65
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	67
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	69
	SEZNAM PŘÍLOH	70

1 Úvod

Až do poloviny 20. století byl svět rozdělen mezi několik koloniálních mocností, které velice nevybíravě využívaly všech přírodních zdrojů svých podřízených území, někdy i za značně krvavou cenu. Po skončení druhé světové války však dochází k dynamickým změnám a rozpadu koloniálního systému. Jeho výsledkem je vznik mnoha nových samostatných států, které se staly pro tehdejší Evropské hospodářské společenství rovnocennými obchodními partnery. Většina takto vzniklých zemí neměla zkušenosti s řízením státu a mezinárodním obchodem. Aby si bývalé koloniální mocnosti udržely svůj vliv na osamostatněná území, nabídly prostřednictvím Evropského hospodářského společenství úzkou ekonomickou spolupráci. Toto partnerství trvá dodnes a v současné době prochází mnoha změnami, což činí toto téma velice aktuálním.

Cílem této bakalářské práce je nejprve teoreticky nastínit fungování společné obchodní politiky a rozvojové politiky Evropské unie a poté tyto poznatky aplikovat na konkrétní případ zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP). Hlavním záměrem je přiblížit formování, vznik a historický vývoj obchodních vztahů Evropské unie a zemí ACP a následně detailně analyzovat jejich vzájemný obchod.

Práce je obsahově rozdělena do pěti kapitol. První kapitolou je úvod k bakalářské práci.

Druhá kapitola se zabývá obecnou charakteristikou Evropské unie, vymezením jejích kompetencí a následně na společnou obchodní politiku. Zaměřuje se na její vznik, právní a institucionální základ a na nástroje společné obchodní politiky, které jsou uplatňovány při obchodování se třetími zeměmi.

Třetí kapitola definuje pojem "rozvojová země", charakterizuje obecné problémy, se kterými se tyto země potýkají a přiblíží jejich členění dle různých kritérií a přístupů. Dále je zaměřena na rozvojovou politiku Evropské unie, její rozvojovou pomoc a spolupráci a nastiňuje nástroje rozvojové spolupráce a Všeobecný systém preferencí.

Čtvrtá kapitola konkretizuje přístup Unie k rozvojovým zemím a to na příkladu seskupení ACP. První část kapitoly se zabývá obecnou charakteristikou zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku. Následně je popsán historický vývoj vztahů a smluv a také je nastíněn jejich budoucí vývoj. Poslední část kapitoly se zaměřuje na kvantifikaci obchodních vztahů mezi Unií a ACP, podrobně charakterizuje import, export, komoditní a teritoriální strukturu.

Poslední, pátá kapitola obsahuje závěr bakalářské práce.

Postupem využitým v práci, je dedukce, tedy proces od obecného pojmu ke konkrétnímu problému. Údaje potřebné k vypracování bakalářské práce jsou čerpány z odborné literatury, zabývající se tímto tématem, a z cizojazyčných internetových zdrojů, především z webových stránek Evropské komise a Evropské unie. Data jsou analyzována, zpracovávána do grafů a tabulek a interpretována slovně. V práci je také používána komparace přístupů klasifikace rozvojových zemí podle Světové banky, Organizace spojených národů či Mezinárodního měnového fondu.

2 Obchodní politika Evropské unie

Druhá kapitola se zabývá obecnou charakteristikou Evropské unie, vymezením jejích kompetencí a následně na společnou obchodní politiku. Zaměřuje se na její vznik, právní a institucionální základ a na nástroje společné obchodní politiky, které jsou uplatňovány při obchodování se třetími zeměmi.

2.1 Evropská unie

Evropská unie je ekonomická a politická unie 27 států ležících v Evropě. S téměř 4 300 tis. km² a 500 mil. obyvatel se stala nejvýznamnější regionální integrací a jednou z nejproduktivnějších ekonomik na celém světě.

2.1.1 Historie Evropské unie

Myšlenky na jednotnou Evropu provázely její obyvatele již dlouhou dobu. Například již v 15. století zformuloval teorii na sjednocení Evropy Jiří z Poděbrad. Spojená Evropa měla bojovat proti Turkům a vyhnat je ze svých zemí. Tato myšlenka ale nenašla pochopení a byla zavrhnuta. Impulsem k realizaci idey sjednocené Evropy byly až světové války, které evropské obyvatelstvo velice poznamenaly. Po druhé světové válce evropští státníci, v čele s Altierem Spinellim, Winstonem Churchillem, Konradem Adenauem, Jeanem Monnetem a Robertem Schumanem¹, chtěli vytvořit nový řád, který by přinesl Západní Evropě mír, stabilitu a rovnost všech států.

Robert Schuman, který navázal na myšlenku Jeana Monneta, předložil 9. května roku 1950 návrh na založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), známý jako Schumanův plán. ESUO byl plán na řízení produkce uhlí a oceli – právě uhlí a ocel byly pokládány za hlavní dvě vojenské suroviny a nyní měly sloužit k míru a usmíření až donedávna válčících států. Tzv. „Pařížská dohoda“, která ESUO zakládala, byla

¹ Altiero Spinelli byl italským politikem a poradcem J. Monneta; Sir Winston Churchill vykonával funkci britského premiéra; Konrad Adenauer se stal prvním kancléřem nově vytvořené Spolkové republiky Německo; Jean Monnet byl francouzský ekonomický poradce a politik a Robert Schuman francouzský ministr zahraničí. *EUROPA – EU v kostce – Historie Evropské unie – 1949-1959* [online]. 2009. [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/abc/history/1945-1959/index_cs.htm>.

podepsána Belgií, Lucemburskem, Nizozemskem, Německem, Francií a Itálií v roce 1951 a v roce 1952² vstoupila v platnost.

Dalším historickým mezníkem se stal rok 1957, kdy byly podepsány tzv. „Římské smlouvy“ (v platnost vstoupily 1. 1. 1958), které založily dvě nová společenství - Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Hlavním úkolem EHS bylo napomáhat k vytvoření společného trhu a k rozvoji ekonomického života.

V roce 1967 vstoupila v platnost tzv. „Slučovací smlouva“, která vytvořila jednotné instituce pro všechna tři společenství a pro něž se vžil název Evropská společenství (ES).

V 80. letech minulého století proběhla měnová a strukturální krize (energetická, potravinová) a došlo ke stagnaci integrace. Začala vlna europesimismu. Ta však byla zahánána první revizí Římských smluv a to Jednotným evropským aktem, který vstoupil v platnost 1. 7. 1987. Zmíněný dokument dal novou naději a nový impuls příznivcům integrace. Do Jednotného evropského aktu byl zahrnut i projekt o jednotném vnitřním trhu, který měl být dokončen do 1. 1. 1993.

Asi největším přelomem v historii bylo přijetí „Smlouvy o Evropské unii“ v roce 1992 v Maastrichtu. Tato smlouva vešla v platnost 1. 11. 1993 a od tohoto data můžeme Společenství nazývat Evropskou unií (EU). Maastrichtská smlouva vedla k mnoha změnám – EHS bylo přejmenováno na Evropské společenství (ES), a vytyčila ambiciózní cíle (např. vznik měnové unie do roku 1999).

Smlouva také umožnila vznik systému tří pilířů. Se začátkem platnosti Lisabonské smlouvy ale došlo k jejich sloučení, což přispělo k transparentnosti a zjednodušení fungování Unie. (Lebeda, 2009). Tento systém zobrazoval Evropskou unií jako antický chrám, kde základy představovaly zakládající smlouvy, tři pilíře vyrůstající ze základů jednotlivé politiky EU a střecha samotné instituce EU. Prvním a zároveň i nejstarším a nejsilnějším pilířem byla Evropská společenství, do druhého pilíře spadala společná zahraniční a bezpečnostní politika a třetím pilířem byla policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.

První revizí smlouvy o EU byla Amsterodamská smlouva z roku 1999, která měla

² Smlouva byla podepsána na 50 let, platnost tedy skončila v roce 2002. Agenda ESUO byla poté převedena na Evropské společenství (ES).

vyřešit otázky přizpůsobení se mezinárodním a ekonomickým změnám a celkové zvyšování efektivnosti fungování. Smlouva ale nepřinesla žádné razantní změny.

V roce 1999 se také naplňuje cíl ze Smlouvy o Evropské unii a to vznik měnové a hospodářské unie. V tomtéž roce byla zavedena společná měna euro, zatím pouze v bezhotovostním platebním styku. V roce 2002 euro začalo platit i v hotovostním platebním styku a stalo se jedním ze symbolů EU.

Další pozměňujícím dokumentem Maastrichtské smlouvy byla smlouva z Nice, která vstoupila v platnost 1. 2. 2003. Většina opatření zavedených touto smlouvou, měla za cíl připravit EU na přijetí deseti nových států a zajistit i po tomto přijetí její akceschopnost v budoucnosti. Niceská smlouva například zvýšila počet poslanců v Evropském parlamentu.

Složitost smluv a doplňujících či revizních smluv měla nahradit „Smlouva o ústavě pro Evropu“, která byla schválena Evropskou radou v roce 2004. Ústava ale neprošla ratifikací ve francouzském a nizozemském referendu a ratifikační proces ústavy se zastavil. V roce 2007 se EU dohodla na Lisabonské smlouvě, která nahrazovala původní návrh ústavy. Ratifikace Lisabonské smlouvy byla úspěšná a poslední podpis českého prezidenta Václava Klause se na smlouvě objevil 3. 11. 2009. (E15, 2009).

Lisabonská smlouva vstoupila v platnost 1.12.2009. Smlouva mění stávající zakládající smlouvy EU, aniž by je nahrazovala. Například posiluje postavení Evropského parlamentu, Evropskou unii uznává jako právní subjekt³, uznává vystoupení státu z EU a modernizuje evropské instituce.

2.1.2 Členové Evropské unie

Evropská unie, jak už bylo řečeno, se skládá z 27 suverénních států. Zakládajících států ESUO bylo na počátku šest – Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. Na nynější počet zemí se dostalo šestinásobným rozšířením.

K prvnímu rozšíření ES došlo v roce 1973, tedy 21 let od vzniku ESUO, a to o státy Dánsko, Irsko a Spojené království. V roce 1981 se k ES připojilo Řecko a v roce 1986 bylo následováno Španělskem a Portugalskem. V roce 1990 nabyla ES další území – pět republik z bývalé NDR (po rozpadu socialistického bloku), které se připojily ke Spolkové republice

³ Před Lisabonem EU na rozdíl od ES neměla právní subjektivitu — např. nemohla podepisovat mezinárodní smlouvy. Po Lisabonu je právní subjekt jen jediný a to EU.

Německo a přijaly její právní řád, nešlo tedy o oficiální rozšíření. Dalším, tedy čtvrtým rozšířením EU, bylo rozšíření o Rakousko, Finsko a Švédsko v roce 1995. K předposlednímu a zatím největšímu rozšíření EU došlo v roce 2004 (1. 5. 2004), kdy se novými členy stalo 10 států – Česko, Slovensko, Slovinsko, Maďarsko, Polsko, Malta, Kypr, Litva, Lotyšsko a Estonsko. Zatím poslední rozšíření se konalo v roce 2007, kdy přistoupily dvě země Balkánu – Rumunsko a Bulharsko.

Nejblíže ke členství v EU mají tři kandidátské země – Turecko, Chorvatsko a Makedonie. Chorvatské přístupové rozhovory byly v říjnu 2009 znovu otevřeny po téměř roční pauze kvůli sporu o námořní hranici se Slovinskem. Chorvatsko by chtělo svá vyjednávání ukončit v červenci 2010 a do EU přistoupit v roce 2012. (Chorvatsko znovu na cestě do EU, 2009). S Makedonií přístupové rozhovory ještě nezačaly, na rozdíl od Turecka, které vede vyjednávání od roku 2005 a očekává se, že tyto rozhovory potrvají ještě dlouhou dobu.

Dalšími možnými členy EU v budoucnosti mohou být Albánie, Bosna a Hercegovina, Srbsko⁴, Kosovo a Island, který podal žádost o členství v EU dne 16. 7. 2009. (Evropská komise, DG Enlargement, 2009).

2.1.3 Kompetence Evropské unie

Kompetence orgánů EU mohou být různé – některé politiky mohou být zcela svěřeny společným orgánům EU, jiné jen z části a ostatní mohou být zcela mimo oblast působnosti EU. Na základě toho, jak moc spadají různé oblasti do vlivu EU, rozlišujeme výlučnou pravomoc Unie, sdílenou pravomoc Unie a členských států a koordinovanou (doplňkovou) pravomoc Unie a členských států. (Úplné znění Evropského práva, 2010).

- **Výlučná pravomoc**

Do těchto politik má EU právo zasahovat, přijímat a určovat jejich pravidla. Členské státy jsou k tomuto oprávněny pouze se souhlasem EU. Jedná se o oblasti celní unie, stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování jednotného vnitřního trhu, měnová politika pro členské země, jejichž měnou je euro, zachování biologických mořských

⁴ Srbsko podalo přihlášku do EU dne 22.12.2009. *Online zprávy Hospodářských novin. Srbsko podalo přihlášku do EU* [online]. 2009 [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-39590610-srbsko-podalo-prihlasku-do-eu>>.

zdrojů v rámci společné rybářské politiky a společná obchodní politika. Ve výlučné pravomoci Unie je rovněž uzavření mezinárodních smluv.

- Sdílená pravomoc

Členské státy i Unie mohou vydávat vlastní zákony a legislativní akty (princip komplementarity), ale členské státy pouze za předpokladu, že zákon nevydala již EU. Dojde-li ke konfliktu (vydání předpisů současně členem EU a EU samotnou), má přednost Unie. Sdílené pravomoci se týkají vnitřního trhu, sociální politiky, hospodářské, sociální a územní soudržnosti, zemědělství a rybolovu (kromě zachování biologických mořských zdrojů), životního prostředí, ochrany spotřebitele, dopravy, transevropských sítí, energetiky, prostoru svobody, bezpečnosti a práva, otázek veřejného zdraví a výzkumu technologického rozvoje a vesmíru. V oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci se uplatňuje paralelní princip, což znamená, že při výkonu této politiky nemá Unie před státem přednost.

- Koordinovaná či doplňková pravomoc

EU se soustřeďuje na podporu, koordinaci a doplňování členských států. Tyto politiky pomáhají k rozvoji jednotlivých zemí EU, samotná realizace je však již ponechána ve vnitrostátní režii. Mezi tyto oblasti se řadí ochrana a zlepšování lidského zdraví, průmysl, kultura, cestovní ruch, všeobecné vzdělávání, civilní obrana, správní spolupráce a politika zaměstnanosti.

- Oblasti, které zůstávají výhradně v kompetenci členských států

Jsou jimi vnitřní organizace států, národní identita, organizace ozbrojených sil, veřejná správa, veřejný pořádek a bezpečnost, organizace justice, mzdy, organizace zdravotnických služeb, lékařská péče apod. Tyto oblasti zůstávají plně v kompetenci členských států, ale poslední dobou se ukazuje, že evropská spolupráce i v těchto oblastech je výhodná a začíná se prohlubovat (např. soudnictví).

2.2 Společná obchodní politika EU

Jednou z výlučných politik je společná obchodní politika (SOP). Pravomoci, které EU v této oblasti má, dovolují jejím orgánům vystupovat při jednáních se třetími zeměmi jako jednotný celek a samostatný subjekt a rozhodovat v zájmu celé EU. Delegací vnitrostátních pravomocí jednotlivých zemí na orgány EU tak došlo k situaci, kdy žádná z nich není oprávněna vystupovat vůči třetím zemím zcela samostatně. Ovšem existují také některé oblasti, ve kterých může členský stát vystupovat nezávisle a může provádět individuální

kroky v obchodních vztazích se třetími zeměmi. Jedná se například o dohody týkající se technické, vědeckotechnické a hospodářské spolupráce, které však nesmí být v rozporu se zásadami SOP.

Obchodní politika je hlavní a nejvíce integrovanou částí vnějších vztahů Evropské unie, formuje jednotnou obchodní politiku s třetími zeměmi pro všech 27 členských států EU. Má supranacionální charakter. Hlavním cílem SOP je prosazování zájmů členských států Unie v mezinárodním obchodě, otevření světových trhů, snižování celních bariér a prosazování bilaterálních obchodních pravidel.

Obecně obchodní politika usiluje o zajištění ochrany vnitřního trhu EU před dumpingovými nebo subvencovanými dovozy, čehož lze dosáhnout pomocí nástrojů používaných vůči třetím zemím. Dalším cílem je usnadnění přístupu členským zemím na trh nečlenských zemí pomocí multilaterálních a bilaterálních smluv.

Při sestavení Komise v roce 2010 byly dodatečně upřesněny cíle SOP. Mezi tyto cíle patří lidská práva, podpora prosperity a udržitelného rozvoje, kterého se má dosahovat otevřeným obchodem. (Úplné znění Evropského práva, 2010).

2.2.1 Vývoj společné obchodní politiky

Společná obchodní politika byla zmíněna již před více než padesáti lety v Římské smlouvě šesticí zakládajících států. Od této doby se ale značně změnila její podoba i používané nástroje.

První etapa vývoje obchodní politiky spadá do období po podpisu Římské smlouvy v roce 1957. Státy sjednotily své celní a obchodní politiky a dohodly se na vybudování jednotné celní unie, která vystupuje samostatně ve vztahu ke třetím zemím.⁵ Na této úrovni začala obchodní spolupráce, která měla pro členské země za následek odstranění cel a jiných obchodních překážek a zboží se na území EHS pohybovalo bez omezení a bez jakýchkoli bariér. Vůči nečlenům byl vytvořen jednotný celní sazebník, společné postupy v přijímání ochranných opatření a uzavírání celních a obchodních dohod a nakonec společná pravidla

⁵ Z hlediska území se celní unie nekryje s územím členů ES – některé území členů jsou z celní unie vyňaty (např. Grónsko, německý ostrov Helgoland, zámořské francouzské departmenty) a naopak někteří nečlenové ES jsou součástí celní unie (San Marino, Monako, Turecko). (Rožehnalová, 2006).

v oblasti poskytování preferencí. Budování celní unie bylo dokončeno v roce 1968 a rok poté přešla realizace obchodní politiky pod správu nadnárodních orgánů ES.

Druhou etapu vývoje společné obchodní politiky můžeme ztotožnit s budováním jednotného vnitřního trhu, který měl zajistit pohyb nejen zboží, ale i osob, služeb a kapitálu. Tato myšlenka vznikla již při podpisu Římské smlouvy, ale konkrétní podobu získala ve formě Jednotného evropského aktu, do nějž byl zapracován projekt budování jednotného vnitřního trhu, který měl být dokončen nejpozději do začátku roku 1993. Potřeba upravit obchodní politiku vycházela z potřeb dané doby, kdy se projevila nutnost reakce na nárůst konkurence. Svou roli sehrály rovněž nové požadavky ze strany rozvojových zemí a nově přichozí státy do ES, které měnily zájmy celého Společenství.

Další etapou jsou 90. léta minulého století. V tomto období prováděla EU převážně liberální obchodní politiku. Důvodem byl rozpad sovětského bloku a snaha navázat obchodní kontakty a vztahy s bývalými socialistickými zeměmi a přijímání liberalizačních opatření ze strany EU. V této době byla také zrevidována Smlouva o založení ES Maastrichtskou smlouvou a v níž byl vymezen nový právní rámec SOP. Další, Amsterodamská smlouva rozšířila obchodní politiku o dvě oblasti, a to o duševní vlastnictví a služby. Konec této etapy byl poznamenán realizací společné měnové politiky a přijetím eura jako jednotné měny. Tento krok přispěl k celkovému zjednodušení SOP.

Současná etapa je ovlivňována aktuálními událostmi, dvojím rozšířením EU v roce 2005 a 2007, Lisabonskou smlouvou, která přinesla do SOP nové prvky působnosti této politiky o aspekty přímých zahraničních investic či plným zapojení Evropského parlamentu do rozhodovacího procesu. (Euroskop, 2008).

Z tohoto vývoje vyplývá, že společná obchodní politika se v čase průběžně mění, projednává a upravuje s ohledem na aktuální společenský vývoj, což reflektuje četnost smluv – Maastrichtská, Amsterodamská, Niceská, Lisabonská.

2.3 Právní a institucionální základ společné obchodní politiky

Společná obchodní politika spadá do výlučné pravomoci EU. To znamená, že členové jsou zcela podřízeni ES a tomu také odpovídá právní regulace – převažují nařízení a rozhodnutí, směrnice se používají velice málo. (Rozehnalová, 2006).

Základním dokumentem pro právní rámec SOP je Lisabonská smlouva (od 1. 12. 2009) a to konkrétně Smlouva o fungování Evropské unie. V první části, v hlavě I,

v článku č. 3 je zmíněna SOP jako jedna z výlučných pravomocí Unie. Dále pátá část, hlava II pojednává přímo o společné obchodní politice (články č. 206 a 207). Hlava V, článek 218 zahrnuje obecné institucionální procedury mezi orgány EU při uzavírání mezinárodních dohod. (Úplné znění Evropského práva, 2010).⁶

Instituce odpovědné za společnou obchodní politiku jsou Rada EU a Evropská komise, přičemž hlavní slovo má Komise. Evropský parlament byl před přijetím Lisabonské smlouvy z rozhodování zcela vyloučen, nyní se plně zapojuje do rozhodování. Evropská komise neustále vede tzv. občansko-sociální dialog, tj. dialog s členskými státy o obchodních otázkách a konzultace s obchodníky a obchodními svazy. Rada EU rozhoduje při uzavírání a sjednávání dohod kvalifikovanou většinou⁷ a v některých případech jednomyslně.

Komise dále úzce spolupracuje s Radou i Parlamentem. Rada ustanovuje pro Komisi zvláštní výbor, který pomáhá sjednávání dohod s třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi. V projednávaných věcech Komise průběžně informuje Evropský parlament a zvláštní výbor. Z výše uvedeného je patrné, že realizaci obchodní politiky mají na starost orgány EU, ale ani ty se neobejdou bez spolupráce členských zemí, které se vyjadřují ke svým zájmům v rámci Rady. SOP se tedy provádí velice transparentním způsobem. (Fojtíková, 2006).

2.4 Nástroje společné obchodní politiky

Nástroje SOP slouží k ochraně společných zájmů všech členských zemí a regulaci zahraničního obchodu. Existují dva druhy nástrojů, a to autonomní a smluvní nástroje.

2.4.1 Autonomní nástroje

Autonomní nástroje jsou jednostrannými nástroji členských zemí, které mají za cíl ovlivnit dovoz či vývoz. Tyto nástroje můžeme dělit na tarifní a netarifní. Mezi tarifní

⁶ Před přijetím Lisabonské smlouvy zajišťovala fungování SOP Smlouva o založení Evropského společenství, konkrétně články 2, 131, 133 a 300.

⁷ Kvalifikovaná většina je počet hlasů zástupců Rady EU, od 1. ledna 2007 je kvalifikovaná většina určena jako 255 hlasů z 345 - měla by představovat 62% celkové populace EU. *Rozhodování v Radě EU* [online]. 2007. [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/99/sekce/rozhodovani-v-rade-eu/>>. Od 1.11.2014 dojde dle Lisabonské smlouvy ke změně v hlasování kvalifikovanou většinou, bude vymezena jako nejméně 72% členů Rady zastupujících členské státy, které představují nejméně 65% obyvatelstva EU.

nástroje patří cla, celní kvóty a celní stropy; zatímco mezi netarifními nástroji jsou např. dovozní přírážka nebo množstevní omezení. Tarifní opatření lze přesně sledovat (vybrané peníze ze zboží na clech plynou z velké části do rozpočtu EU), jedná se tedy spíše o ekonomická opatření; netarifní opatření sledovat nelze, obchod je omezen administrativně.

Cla

Nejčastěji používanými tarifními nástroji jsou smluvní celní sazby, které Unie uplatňuje u dovozu zboží pocházejícího ze zemí Světové obchodní organizace (WTO) nebo jednostranně u dovozu ze zemí s doložkou nejvyšších výhod. Všeobecné (autonomní) celní sazby jsou v EU aplikované pouze v případě, že jsou nižší než smluvní celní sazby. Vůči nejméně rozvinutým zemím se využívá preferencí a preferenčního zacházení. Preference mohou vypadat následovně:

- Preferenční celní sazby – jsou pod úrovní smluvního cla.
- Nulové celní sazby – některé zboží nepodléhá clu.
- Preferenční slevy na clu – zboží je procleno smluvní sazbou a od této částky se odečítá stanovená sleva.

Z hlediska výpočtu se používá clo hodnotové (asi 90 % položek celního sazebníku) a clo specifické (cca 10 % položek). Některé položky jsou od cla zcela osvobozeny – např. rakve, urny, smuteční ozdoby, zboží dovezené při příležitosti sňatku, vyznamenání a ceny, turistický propagační materiál. (Fojtíková, 2006).

Důležitým materiálem je celní sazebník, který vydává Komise k 1. lednu každého roku. Obsahuje výši cel a popis zboží, kterému jsou cla přiřazena. Sazebník mimo jiné obsahuje kombinovanou nomenklaturu zboží (KN), což je klasifikace zboží vycházející z mezinárodního nástroje⁸, který používá většina obchodujících zemí. Slouží především ke statistice, pomocí sazebníku se zjišťuje s jakým zbožím je obchodováno.

Kromě celního sazebníku je v EU zaveden systém TARIC (Tarif Intégré Communautaire). Jedná se o integrovaný celní sazebník ES rozšiřující celní sazebník o platnou legislativu Společenství.

⁸ Harmonizovaný systém číselného označování zboží (HS).

Celní kvóty

Celní kvóty opět řadíme do tarifních nástrojů obchodní politiky. Kvóty jsou stejné pro všechny členské země Evropské unie. „Celní kvóty jsou určeny množstvím zboží, vyjádřeného měrnou jednotkou nebo hodnotou v daném období, ve kterém bylo propuštěno do volného oběhu za sníženou celní sazbu“.(Fojtíková, 2006, str. 50). V EU se používají dva druhy celních kvót – smluvní a preferenční. Smluvní kvóty se čerpají dovozem zboží ze všech třetích zemí, na rozdíl od preferenčních kvót, které mohou být naplněny pouze dovozem zboží ze země nebo skupiny zemí, pro něž je kvóta stanovena. Nutným předpokladem je ověřený původ toho zboží.

Zmíněné kvóty jsou pod kontrolní pravomocí dvou orgánů – Generální ředitelství pro daně a celní unii (DG TAXUD) a Generální ředitelství pro zemědělství (DG AGRI).

DG TAXUD zajišťuje čerpání kvót systémem „Kdo dřív přijde, ten dřív bere“ („First-come-first served“), což v praxi znamená, že bude vyhověno dřívější žádosti na sníženou celní sazbu v rámci celní kvóty. Může se stát, že počet požadavků přesáhne zůstatkové množství této kvóty. Tato situace se řeší rozdělením zbývajících poměrné části podle deklarovaného množství zboží mezi všechny požadavky.

DG AGRI se uplatňuje při dovozu zemědělských komodit a je v souladu se společnou zemědělskou politikou. Jinak je systém úřadu DG AGRI obdobný jako výše uvedený, rovněž se zde prosazuje metoda „first-come-first-served“. Hlavní rozdíl spočívá i ve skutečnosti, že při žádosti na sníženou celní sazbu v rámci kvóty je nutno předložit i platnou licenci. Licence platí v celé Evropské unii a smí se s ní volně obchodovat. Uděluje se na základě žádosti a splnění konkrétních podmínek. Jednou z těchto podmínek je i složení kauce, kterou žadatel o licenci dostane zpět, když je licence využívána, tzn. dovoz zboží do EU probíhá.

Celní stropy

Celní stropy jsou dalším z tarifních nástrojů SOP a jsou stejné pro všechny členy EU. Jsou určeny množstvím zboží, které je vyjádřeno v měrných jednotkách nebo hodnotou a které může být v daném období propuštěno do režimu volného oběhu za zvýhodněnou celní sazbu. (Fojtíková, 2006). Na rozdíl od celních kvót se snížená sazba může uplatňovat i v čase, kdy jsou kvóty překročeny. Toto je možné až do okamžiku, kdy některá z členských zemí ukončí uplatňování této snížené celní sazby.

Opatření na ochranu obchodu v Evropské unii

Ochranná opatření patří mezi netarifní nástroje a Evropská unie je stále využívá. Tyto nástroje lze rozdělit do dvou skupin: mechanismus obrany před nedovolenými překážkami obchodu a obranné nástroje.

Mechanismus obrany před nedovolenými překážkami obchodu, tzv. Trade Barriers Regulation (TBR) funguje od roku 1995 a představuje pro EU účinný nástroj na zbavení se bariér v exportu. Prostřednictvím Komise může jakýkoli obchodník podat stížnost či podnět k vyšetření omezení prodeje v zahraničí, diskriminačního jednání na cizích trzích, obtížného získávání patentů nebo licencí nebo na jakýchkoli jiných forem nefér bariér, které brání exportu zboží či služeb do třetích zemí. (Evropská komise, DG Trade, 2009). Tento nástroj má spíše ofenzivní charakter.

Obranné nástroje (Trade Defence Instruments, TDI) se používají zásadně v souladu s pravidly Světové obchodní organizace a jsou defenzivního rázu. Řadíme mezi ně ochranná opatření, antidumping a opatření proti subvencím.

Ochranná opatření představují dočasné pozastavení dovozu výrobků a to v případě, kdy je vážně ohrožen nebo poškozen domácí průmysl. Mohou se projevovat ve formě opatření před zvýšenými dovozy, jejichž cílem je zabránit újmám na průmyslu, které jsou velkými dovozy prokazatelně způsobeny. Dalším zavedeným opatřením je regulace dovozu ocelářských výrobků, kdy je zapotřebí dovozní licence a v úvahu připadá také ochrana antidumpingovým clem, a opatření při dovozu textilních a oděvních výrobků, opět především potřeba dovozní licence.

Antidumping – jedná se o opatření proti dumpingu a prodeji za dumpingové ceny⁹ a tudíž ochranu domácích výrobců, kteří jsou tímto prodejem poškozeni.

Opatření přijímaná proti subvencím. Tento postup EU používá například v situaci, kdy výrobce z nečlenské země snižuje cenovou hladinu výrobku v důsledku poklesu nákladů na výrobu, ke které došlo např. díky státním dotacím; v takovém případě je na dovozy uplatňováno dorovnávací clo.

⁹ Cena na trhu EU je nižší než na domácím trhu výrobce, případně cena je pod výrobními náklady.

2.4.2 Smluvní nástroje

Smluvní nástroje jsou založeny na mezinárodních smlouvách nebo dohodách a určují obchodně politický režim. Mezinárodní smlouvy vznikají, jestliže státy dosáhnou úplné shody po obsahové i formální stránce. Smluvní nástroje jsou zároveň klíčové při realizaci obchodu se třetími zeměmi.

Tyto nástroje mohou nabývat mnoha podob. Jedná se například o asociační smlouvy, prozatímní dohody, dohody o obchodní a hospodářské spolupráci a dohody o zóně volného obchodu.

Následkem těchto smluv je omezení (nikoli úplné vymizení) přijímání autonomních opatření, které jsou popsány v předchozí kapitole.

Z hlediska počtu smluvních stran lze obchodní dohody rozdělit na:

- Bilaterální – uzavřeny z hlediska jednotlivých států (např. EU - Japonsko, EU - Nový Zéland) nebo regionů (Asociační dohoda s Chile).
- Multilaterální – zapojení do mnohostranného obchodního systému pod WTO.

Z bilaterálních smluv se jedná mimo jiné o dohodu o ekonomickém partnerství, tzv. Economic Partnership Agreements (EPAs) se zeměmi ACP (Afriky, Karibiku a Pacifiku). Tato smlouva zahrnuje oblast politickou, ekonomickou, obchodní a samozřejmě také oblast rozvojové pomoci. (Fojtíková, 2006).

2.5 Shrnutí

Evropská unie, v současné době složená z 27 států, je jedna z nejdůležitějších ekonomik na světě. Toto seskupení prošlo dlouhým historickým vývojem – od Pařížské dohody v roce 1952, přes Římskou, Slučovací, Maastrichtskou, Amsterodamskou a Niceskou smlouvu, po reformní Lisabonskou smlouvu v roce 2009. V dnešní době se ale musí vypořádat s ekonomickou krizí, aktuálně s obrovskými dluhy Řecka, které zatěžuje celé hospodářství Unie a euro, a také se musí sžít s Lisabonskou smlouvou, revidující všechny dosavadní smlouvy.

EU je také významným hráčem co se týče obchodního postavení ve světě. K tomu přispívá převážně společná obchodní politika, která zabezpečuje obchod Unie s třetími zeměmi. SOP na jednu stranu chrání vnitřní zájmy Unie a své producenty a na druhou stranu se snaží obchodně zvýhodnit nejméně rozvinuté země.

3 Přístup Evropské unie k rozvojovým zemím

Tato kapitola definuje pojem "rozvojová země", charakterizuje obecné problémy, se kterými se tyto země potýkají a přiblíží jejich členění dle různých kritérií a přístupů. Dále je zaměřena na rozvojovou politiku Evropské unie, její rozvojovou pomoc a spolupráci a nastiňuje nástroje rozvojové spolupráce a Všeobecný systém preferencí.

3.1 Rozvojové země

Rozvojové ekonomiky – pojem obecně používán pro označování národů s nízkým materiálním blahobytem či označující nejméně vyvinuté, respektive nejvíce zaostalé země. Neexistuje ale přesné vymezení pojmů materiální blahobyt či vyspělost země. Proto se používají základní kategorie pro vymezení rozvojových ekonomik, které sledují proces z ekonomického hlediska – ekonomická zaostalost či nerozvinutost a ekonomický rozvoj a růst.

Pro definici pojmu rozvojové ekonomiky musíme nahlédnout do minulosti. Již za dob kolonizace byly tyto země označovány pojmem „*backwards countries*“, což znamená zaostalé země. Po získání samostatnosti představitelé těchto zemí toto klasifikování odmítali – bylo spojováno například s barvou pleti a šířilo tak rasistické myšlenky. Z tohoto důvodu se začalo používat označení méně rozvinuté země „*less developed countries*“ nebo země připravující se na rozvoj „*underdeveloped countries*“. Autority států tato pojmenování ale opět nepřijaly a vydobýly si právo užívání diplomatického pojmu „*developing countries*“, v doslovném překladu rozvíjející se země. V českém jazyce se ale ustálil pojem rozvojové země (RoZ), či rozvojové ekonomiky (RE). (Majerová, 2008).

Vznik a formování rozvojových ekonomik, tak jak je známe dnes, datujeme do 50. a 60. let 20. století, kdy probíhal národně osvobozenecý boj, kterému přispívala i mezinárodní situace a podpora. Toto postupem času přerostlo v rozklad celé koloniální soustavy¹⁰ – tehdejší kolonie, polokolonie (např. Čína) a jinak závislé země (např. Argentina) dosáhly politické nezávislosti. Ovšem odstranění politické nezávislosti nevedlo ke zbavení se

¹⁰ Klasický kolonialismus – politická nadvláda metropolí nad koloniemi, ekonomický přesun bohatství z kolonií do metropolí.

závislosti ekonomické, naopak z tohoto pohledu zůstal rozvojový svět závislý na bývalých metropolích.

50. a 60. léta nebyla poznamenána pouze rozkladem koloniální soustavy, ale také vznikem socialistické soustavy v čele se Sovětským svazem. Vznikly tak tři prvky světové ekonomiky. (Majerová, 2008, str. 18):

- **rozvinuté tržní ekonomiky** (RTE), což jsou bývalé metropole vyznačující se kapitalismem; jsou nazývány také jako „první svět“,
- **země socialistického bloku**, které vznikly jak z metropolí, tak z kolonií, tzv. „druhý svět“,
- **rozvojové ekonomiky**, kterým předcházely byly kolonie a bývalé kolonie, jinak řečeno „třetí svět“.

První a druhý svět mezi sebou neustále sváděl boj o získání co největšího počtu rozvojových ekonomik na svou stranu. V této době tedy vzniká první rozdělení rozvojových zemí. (Majerová, 2008, str. 18):

- Nově industrializované rozvojové ekonomiky.
- Socialistické RE (Kuba, Vietnam, Laos).
- RE socialistické orientace (Etiopie, Mozambik).
- Ropní baroni (země Sdružení států vyvážející ropu - OPEC).
- Nejméně rozvinuté země (tzv. Least Developed Countries – LDCs).

V dalších dekádách, 70. a 80. letech došlo ke stagnaci vývoje rozvojového světa, ať už to bylo z důvodů strukturálních krizí či narůstajících globálních problémů.

V 90. letech minulého století došlo k výrazné změně situace RE. Zanikl socialistický blok, jehož místo ve světové ekonomice zabraly tzv. transformující se ekonomiky (TE) – země druhého světa se začaly transformovat¹¹, ale ne vždy byly úspěšné; některé země se změnily k lepšímu – přidaly se ke skupině RTE – některé se naopak propadly a zařadily se do RE. Toto nové rozdělení světa spolu s liberalizací mezinárodního obchodu a pohybem kapitálu samotným rozvojovým ekonomikám velice prospělo a dalo podnět k ekonomickému růstu. K němu však nepřispěly ale jen uvedené vnější faktory, ale také vnitřní faktory, jako

¹¹ S výjimkou Číny, Vietnamu, Kuby a Severní Korey.

tržně orientované reformy či industrializace. Růst RE dokonce předstihl růst světového hospodářství, jak můžeme vidět v tabulce 3.1.

Tab. 3.1: Růst HDP v % v RE, RTE a TE v letech 1991 až 2000.

	1991	1992	1993	1994	1995
RE	2,9	4,8	5,2	5,6	5
RTE	1,1	1,8	0,8	2,7	2,3
TE	-8	-11,6	-6,7	-7,1	-0,6

	1996	1997	1998	1999	2000
RE	5,7	5,4	1,5	3,4	5,3
RTE	3,2	3	2,1	2,6	3
TE	0	2,3	-0,6	2,1	3,8

Pramen: Adamcová (2002, str. 13).

Současné dělení světa chápeme spíše jako Sever-Jih než Východ-Západ. Díky této situaci, lze do budoucnosti s větší pravděpodobností předvídat bipolární rozdělení než tři prvkovou světovou ekonomiku, jak tomu bylo v 90. letech. Skupina transformujících se zemí se postupem času přerozdělí do skupin RE a RTE.

3.1.1 Základní charakteristiky a problémy rozvojových zemí

„K charakteristice rozvojových zemí je třeba přistupovat z dynamického a nikoli ze statického hlediska. To znamená přistupovat k rozvojovým zemím s ohledem na dlouhodobý vývojový proces a charakteristiku rozvojových zemí chápat jako relativní, tj. ve srovnání s rozvojovými ekonomikami.“ (Cihelková, 2001, str. 217).

Nejtypičtějším znakem pro většinu RE je nízká úroveň důchodu na obyvatele. V porovnání s průměrným důchodem rozvinutých tržních ekonomik je příjem na obyvatele RE několiknásobně nižší. Dalším projevem je tradiční struktura zaměstnanosti (prvovýroba, tzn. zemědělství a průmysl) a klíčová úloha zemědělství v odvětvové struktuře. S tímto souvisí nejrozšířenější znak pro RoZ a to sociálně-ekonomický dualismus (pluralismus) – jedná se o existenci vnitřně nesourodých sektorů – tradičního a moderního.

Jinou charakteristikou je trvajícím asymetrická ekonomická závislost RE na RTE ve vnějších ekonomických vztazích – tento vztah se může označovat jako tzv. neokolonialismus. To se projevuje v teritoriální struktuře zahraničního obchodu a v pohybu zahraničního kapitálu. Co se týče zahraničního obchodu, rozvojové ekonomiky vyvážejí do tržních ekonomik více produkce než vyspělé země importují do rozvojových ekonomik.

Problémy zužující RoZ jsou vysoký populační růst a s tím spojená nezaměstnanost. Například v Africe je populační růst vyšší než růst produkce potravin, což znamená, že množství potravin nepokrývá potřeby obyvatelstva. Tím vzniká další problém a to jsou hladomory. S obrovskou nezaměstnaností souvisí chudoba, kterou je postiženo téměř polovina obyvatel naší planety. S chudobou jde ruku v ruce celková sociální nerozvinutost RoZ – zejména nízká úroveň zdravotní péče (vysoká kojenecká úmrtnost, nízký průměrný věk) a nedostatečná úroveň školství (zvláště sekundárního a terciárního).

Z dalších problémů je to např. zbrojení, občanské války a války o politickou moc, znečišťování životního prostředí, úbytek pralesů. Řešení všech těchto záležitostí je velice složité a dlouhodobé.

3.1.2 Rozdělení rozvojových zemí

Po shodě na pojmu ale není ustálena jednotná klasifikace rozvojových zemí. Neustále panují dohady o tom, kterou zemi do kategorie RoZ zařadit. Existuje spousta koncepcí a přístupů, přičemž nejrozšířenějšími z nich jsou:

- **Užší koncepce** – používaná Organizací spojených národů (OSN) a některými jejími organizacemi.
- **Širší koncepce** – využívána Mezinárodní bankou pro obnovu a rozvoj (IBRD).

Užší koncepce

Podle užší koncepce se do skupiny RE zařazují země dle politické samostatnosti a charakteru sociálně ekonomických vztahů. Toto pojetí rozlišuje mezi třemi skupinami RoZ dle hrubého domácího produktu (HDP) na obyvatele v roce 2000: (Konference OSN pro obnovu a rozvoj, 2002).

- **Vysoce příjmové** (tzv. *high - income*) – ekonomiky s více než 4 500 USD na obyvatele, 50 zemí.
- **Středně příjmové** (tzv. *middle - income*) – ekonomiky s 4 500 - 1 000 USD na obyvatele, 50 zemí.
- **Nízko příjmové** (tzv. *low - income*) – ekonomiky s méně než 1 000 USD na obyvatele, 65 zemí.

Ovšem ne každá kolonie, polokolonie nebo závislá země se podle této koncepce dostane do skupiny rozvojových zemí. Země, které se pokoušely zavést, respektive zavedly

socialismus jsou z této skupiny vyloučeny. Jedná se například o Čínu, Severní Koreu, Kubu, Vietnam, Laos. A naopak, některé země, které se přiblížily RTE, se do RE řadí – tzv. země se středním stupněm kapitalismu – Argentina, Brazílie, Kypr, či Singapur.

Z pohledu této koncepce se zde řadí země, které se osvobodily z klasického kolonialismu, získaly si politickou samostatnost, ale zatím nepřerostla v RTE a ani se nesnažily zavést socialistickou cestu rozvoje.

Užší pojetí využívá Konference OSN pro obnovu a rozvoj (UNCTAD)¹². Ta dělí země na. (Majerová, 2008):

- **rozvinuté ekonomiky** (USA, Austrálie, Japonsko, země EU - 15 apod.),
- **bývalé evropské země centrálně plánovaných ekonomik (CPE) a Společenství nezávislých států (SNS),**
- **rozvojové ekonomiky**, které jsou dále rozděleny do kategorií:
 - *hlavní vývozci ropy* – patří zde 11 států OPEC a 10 dalších zemí, které mají významnou roli ve světové ekonomice z důvodu vývozu ropy;
 - *nově industrializované země (NIZ)* – jedná se o „asijské tygry“, tedy země s vysokou dynamikou růstu a blížící se RTE – Jižní Korea, Hongkong, Singapur;
 - ty, které nemají přístup k moři tzv. *Landlocked Countries*; 31 států Afriky, Asie, Evropy a Ameriky (např. Burkina Faso, Nepál, Bolívie);
 - nejméně vyspělé nebo nejchudší země, tzv. *Least Developed Countries* (LDCs), je zde zařazeno 49 států, viz. příloha č. 2.

Největší pozornosti z těchto skupin se dostává skupině LDCs. V roce 1971 OSN zavedla pojem *Least Developed Countries*, kategorii států, které jsou vysoce znevýhodněny ve svém rozvoji, často z geografických důvodů, a které jsou vystaveny riziku propuknutí chudoby. (Konference OSN pro obnovu a rozvoj, 2002). Po poslední revizi v roce 2009 OSN stanovila kritéria pro zařazení rozvojových ekonomik do skupiny LDCs. (Kancelář OSN pro LDC, 2009):

¹² UNCTAD ale do svého rozdělení zahrnuje země, které se vydaly socialistickou cestou rozvoje.

- **nízký příjem** – odhadovaný tříletý průměr HNP na osobu, kritérium pro zařazení do seznamu je méně než 905 USD, pro vyřazení více jak 1 086 USD,
- **ekonomická zranitelnost** – měřená skrze index ekonomické zranitelnosti, který se opírá o ukazatele: velikost populace, odlehlosti, exportu a jiných ekonomických ukazatelích,
- **lidský kapitál** – měřený indexem lidského kapitálu založeného na indikátorech: výživa, zdraví, vzdělanost, gramotnost.

Užší metoda ovšem ztrácí mírně na aktuálnosti – mezi méně rozvinutými RTE a relativně vyspělými RE není významný rozdíl v ekonomické úrovni nebo charakteristice odvětvové struktury. Některé z rozvojových zemí dle této koncepce dosahují dokonce lepších výsledků než RTE – například Singapur či Jižní Korea versus Řecko. (Cihelková, 2000).

Širší koncepce

Širší koncepce používá na rozdíl od užší jen jeden ukazatel a tím je hrubý národní produkt (HNP) na jednoho obyvatele. Světová banka (WB) respektive Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD) každoročně vydává dělení ekonomik podle HNP do pěti kategorií (také viz. tabulka 3.2)¹³ – země s nízkým příjmem (*low income*), země s nižším středním příjmem (*košer - middle income*), země s vyšším středním příjmem (*upper - middle income*), země s vysokým příjmem (*high income*) a země s vysokým příjmem, které jsou členy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

Tab. 3.2: Rozdělení zemí WB podle HNP (v USD).

důchodová skupina	počet zemí	příklad země	HNP na osobu
nízký příjem	43	Afgánistán, Kongo	do 975
nižší střední příjem	55	Albánie, Indie	976 – 3 855
vyšší střední příjem	46	Makedonie, Turecko	3 806 – 11 905
vysoký příjem	66	Chorvatsko, Bahrajn	11 906 a více
vysoký příjem a člen OECD	27	ČR, Kanada	

Pramen: Světová banka, 2009. Vlastní zpracování.

Světová banka tedy přímo s pojmem rozvojové ekonomiky v současné době neoperuje – do RoZ zařazuje skupiny s nízkým a středním důchodem.

Jiným členěním WB je regionální klasifikace. (Světová banka, 2009):

- Východní Asie a Pacifik – např. Indonésie, Vietnam.

¹³ Mapa těchto zemí je přiložena jako příloha č. 3.

- Evropa a centrální Asie – např. Turecko, Moldavsko.
- Latinská Amerika a Karibik – např. Ekvádor, Venezuela.
- Střední Východ a Severní Afrika – např. Sýrie, Jemen.
- Jižní Asie – např. Nepál, Srí Lanka.
- Subsaharská Afrika – např. Lesotho, Tanzanie.

Tato dvě členění Světové banky se často doplňují a kombinují.

Podobný přístup jako IBRD uplatňuje Mezinárodní měnový fond (IMF) – rozděluje svět na vyspělé ekonomiky (*Advanced Economies*) a na „vynořující se“ a rozvojové ekonomiky (*Emerging a Developing Economies*). Do první skupiny zemí patří 33 států světa (včetně Česka a Slovenska) – země eurozóny, G7 a nově industrializované země Asie. Do druhé skupiny IMF zařazuje 149 zemí Afriky, střední a východní Evropy, rozvojové Asie, Blízkého Východu, Ameriky a Karibiku. (Mezinárodní měnový fond, World Economic Outlook Database October 2009).

Obě koncepce mají mnoho předností a nedostatků, ovšem pro samotné ekonomiky má zařazení mezi rozvojové země významné dopady, hlavně z hlediska ekonomického a politického zvýhodnění. Země, které získaly status rozvojových ekonomik mohou čerpat Oficiální rozvojovou pomoc (ODA) poskytovanou Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem, případně mohou využívat výjimek z všeobecných pravidel Světové obchodní organizace v rámci Všeobecného systému preferencí nebo přijímat úvěry a půjčky za zvýhodněných podmínek. (Majerová, 2008).

3.2 Rozvojová politika Evropské unie

Pro porozumění následujícího textu je nutné definovat pojmy rozvojová politika, rozvojová spolupráce a rozvojová pomoc. Rozvojová spolupráce je chápána jako obecná forma spolupráce mezi rozvojovými a tržními ekonomikami, která je mířena na podporu trvale udržitelného rozvoje v oblasti ekonomické, sociální, ekonomické i lidské. V tomto pojetí je rozvojová pomoc vnímána jako jeden z nástrojů rozvojové spolupráce. (Adamcová, 2009). Někteří autoři (např. Cihelková) používají termíny rozvojová spolupráce a pomoc jako synonyma. Někdy se také užívají synonyma rozvojová politika a rozvojová spolupráce – v tomto případě je rozvojová pomoc jejich součástí. (Adamcová, 2006).

3.2.1 Rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce

Evropská unie a její členské státy jsou největšími poskytovateli rozvojových fondů na světě – z Evropy plyne více jak 50 % všech prostředků na rozvojovou pomoc.

Rozvojová pomoc odráží dva aspekty politiky EU a to podporu solidarity mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi a zároveň uspokojení ekonomických potřeb EU, mezi které patří zajištění zdrojů surovin a odbytu pro výrobky. (Gombala, 2006).

Vzhledem k tomu, že žádné smlouvy neobsahují jednotnou definici rozvojové země, rozvojová pomoc se může týkat jak rozvojových zemí, tak i zemí transformujících se. EU ale ve většině případů vymezuje rozvojové země podle OSN, resp. UNCTAD; s těmito organizacemi EU také nejčastěji spolupracuje. Například v roce 2000 se Unie připojila k programu OSN Rozvojové cíle tisíciletí (MDG), který má vést k odstranění problémů rozvojového světa. Tyto problémy mají být odstraněny do roku 2015 pomocí osmi cílů – odstranit extrémní chudobu a hlad; dosáhnout základního vzdělání pro všechny; prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti; snížit dětskou úmrtnost; zlepšit zdraví matek; bojovat s nemocemi; zajistit udržitelný rozvoj životního prostředí a vytvořit světové partnerství pro rozvoj. Podpisem této úmluvy se každý členský stát zavázal poskytovat pomoc ve výši 0,7 % svého HNP. (Enviwiki, 2008).

Realizace rozvojové spolupráce (RS) je založena na širokém spektru regionálních nebo tematicky zaměřených programů. Tyto programy se od sebe mohou lišit jednak v závislosti cílové země nebo regionu nebo v závislosti na problematice, na kterou se zaměřují. Příkladem mohou být programy pro různé regiony světa – MEDA (Středomoří), CARDS (Západní Balkán), TACIS (SNS) či ALA (Asie a Ameriky); nástroje předvstupní pomoci SAPARD, ISPA, PHARE (do 2006), IPA (2007-2013); případně témata, na které se programy zaměřují – životní prostředí a tropické lesy, odminování, demokracie, lidská práva apod.

Rozvojová spolupráce je propojena s dalšími politikami Evropské unie – se společnou obchodní politikou, společnou zahraniční a bezpečnostní politikou, asociační politikou a zemědělskou politikou. V rámci SOP Unie uzavírá dohody s rozvojovými zeměmi a díky existenci společné zemědělské politiky se EU může zapojovat do programů potravinové pomoci, která je jedním z nástrojů rozvojové spolupráce.

Spolupráce je zaměřena na pomoc při obnově, rozvoji a začleňování RE do světové ekonomiky. Konkrétními cíly RS jsou. (Cihelková, 2003):

- udržitelný hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí, zvláště těch, které jsou v nejméně výhodné situaci,
- harmonické a postupné zapojování rozvojových zemí do světové ekonomiky,
- boj proti chudobě v rozvojových zemích.

Evropská unie může uplatňovat i sankce, což z ekonomické spolupráce činí nástroj širokého politického, sociálního a ekonomického přístupu. Proto tato politika přispívá k obecnému cíli rozvoje a upevňování demokracie a k respektování lidských práv a základních svobod v rozvojových zemích.

RS je financována ze zdrojů společného rozpočtu EU a tzv. Evropského rozvojového fondu (EDF) a každoročně dosahuje asi 9 mld. euro. EDF je jedním z hlavních nástrojů rozvojové pomoci některým RE, ale především zemím Afriky, Karibiku a Tichomoří. Finanční prostředky pro tento fond pocházejí z rozpočtů členských států Unie na základě dohody o výši pětiletých příspěvků.¹⁴

3.2.2 Vývoj rozvojové spolupráce

Rozvojová spolupráce EU je uplatňována již od podpisu Smlouvy o EHS v roce 1957.¹⁵ Začlenění rozvojové politiky do této smlouvy bylo politicky významnou událostí – vytvořila se tím rozvojová politika jako nová politika EU se všemi právními důsledky a hlubšími závazky pro členské země. Jedním ze závazků bylo, že členská země musí brát ohled na cíle rozvojové politiky při realizaci politik, které mohly ovlivnit rozvojové země. Z toho vyplývalo, že rozvojová spolupráce byla doplňkem obchodní politiky a jiných dalších politik, které byly prováděny EU. (Cihelková, 2003). Lisabonská smlouva ale nově ustanovuje rozvojovou politiku jako plnohodnotnou politiku.

Lisabonská smlouva také zařazuje rozvojovou politiku mezi politiky se sdílenou pravomocí ES a členských států, tedy pravomoci EU nejsou exkluzivní. Je prováděna paralelně, což znamená, že EU provádí samostatnou politiku, která nezabraňuje členům ve výkonu jejich pravomocí a ani není doplňkem politiky členských států. (Europa, 2009).

¹⁴ Více o EDF viz. kapitola 4.3.

¹⁵ EU má nástroj nejen pro rozvojovou spolupráci, ale i pro spolupráci s vyspělými státy, tzv. hospodářská, finanční a technická spolupráce se třetími zeměmi. Tato spolupráce vznikla až ve Smlouvě z Nice v roce 2003.

3.2.3 Institucionální základ rozvojové spolupráce

Nejdůležitějším orgánem je, co se týče rozvojové spolupráce, **Evropská komise**. Má několik úkolů – navrhování legislativy, vyjednávání mezinárodních dohod, řízení programů rozvojové pomoci atd. Za rozvojovou spolupráci odpovídá zejména Generální ředitelství pro rozvojovou spolupráci (*DG Development*), které má na starosti formulaci rozvojové politiky se všemi rozvojovými a zámořskými zeměmi a teritorií. Zodpovídá především za vztahy se zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku. DG Development úzce spolupracuje s Generálním ředitelstvím pro vnější vztahy (*DG External Relations*), do jehož kompetence se zahrnují vztahy s jednotlivými rozvojovými centry – EU-Asie; EU-Afrika; EU-Karibik; EU-Střední Asie; EU-Latinská Amerika; EU-severní Amerika; EU-Středomoří, Střední Východ a Záliv; EU-Pacifik; EU-ostatní země Evropy, včetně jejich sousedů (Gruzie, Rusko apod.). Úzká spolupráce zahrnuje i Generální ředitelství pro obchod (*DG Trade*), které dohlíží na Všeobecný systém celních preferencí a na různá obchodní jednání s RE. Posledním ředitelstvím, které má co do činění s rozvojovou politikou, je Generální ředitelství pro rozšíření (*DG Enlargement*)¹⁶, které se věnuje přístupovému procesu s východní Evropou.

V rozvojové politice se také participuje **Evropský parlament**, jehož úkoly jsou: spolupodílení na rozhodování a rozvojové pomoci, přijímání rezoluce o rozvojové a kooperační politice ES či kritika omezení prostředků na rozvojovou pomoc. Nemá ovšem žádné kompetence pokud jde o alokaci fondů. Jedním z dvaceti stálých výborů Evropského parlamentu je výbor pro rozvoj. Ten má na starosti záležitosti týkající se:

- podpory, uplatňování a sledování politiky rozvoje a spolupráce Evropské unie, včetně:
 - politického dialogu s rozvojovými zeměmi jak na dvoustranné úrovni, tak v rámci příslušných mezinárodních organizací a meziparlamentních orgánů,
 - pomoci rozvojovým zemím a dohod o spolupráci s těmito zeměmi,
 - podpory demokratických hodnot, řádné správy věcí veřejných a lidských práv v rozvojových zemích,

¹⁶ Komisaři (2010-2014): DG Development – Andris Piebalgs (Lotyšsko), DG Trade – Karel De Gucht (Belgie), DG External Relations – Catherine Ashton (Velká Británie), DG Enlargement – Štefan Füle (Česká republika).

- otázek týkajících se dohody o partnerství ACP-EU a vztahů s příslušnými orgány,
- účasti Parlamentu na misích vysílaných ke sledování průběhu voleb, popřípadě ve spolupráci s ostatními příslušnými výbory a delegacemi.

Významnou roli při uplatňování rozvojové politiky má i **Rada EU** – přijímá, spolu s Evropským parlamentem, rozhodnutí v oblasti rozvojové pomoci podle návrhu Komise.

Co se týče přijímání dohod, tak dohody o rozvojové spolupráci přijímá Rada kvalifikovanou většinou a obecně vyžadují souhlas Evropského parlamentu. V případě naléhavé potřeby finanční pomoci Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou na základě návrhu Komise, což by mělo umožnit rychlejší poskytování pomoci. Toto nově umožňuje Lisabonská smlouva.

3.2.4 Nástroje rozvojové spolupráce

Rozvojová politika je prováděna pomocí dvou základních nástrojů – regionálních dohod a činností realizovaných v celosvětovém měřítku (*world-wide actions*).

Regionální dohody zaručují určité obchodní preference pro partnerské rozvojové země. Může se jednat o čisté asociační dohody či dohody o rozvojové spolupráci. *Asociační dohody* pokrývají obchodní, technickou, finanční, kulturní spolupráci a politický dialog, přičemž země si samy rozhodují o tom, kterou ze spoluprací chtějí využívat. *Dohody o rozvojové spolupráci* zahrnují stejné spolupráce jako asociační dohody ale svoji podstatou mají blíže ke kooperačním dohodám¹⁷ a jsou nabízeny omezenému počtu RoZ¹⁸.

Mezi **činnostmi realizované v celosvětovém měřítku** patří nástroje – humanitární a potravinová pomoc, finanční a technická pomoc zemím Latinské Ameriky a Asie, dohody různého typu se zeměmi Latinské Ameriky a Asie a autonomní nástroj Všeobecný systém celních preferencí (GSP).

Humanitární pomoc je od roku 1969 poskytována ES ve formě finanční pomoci a poskytování nezbytných produktů k uspokojení základních životních potřeb (např. potravin). Tato podpora je pokryta ze zdrojů členských států Evropské unie

¹⁷ Dohoda, kdy ES sdílí pravomoci se členskými státy ES.

¹⁸ Například se jedná o Egypt, Alžírsko, Jordánsko, Sýrie a Libanon. *Přehled preferenčních dohod EU* [online]. 2010. [cit. 2010-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.clo.mestozlin.cz/deska/dohody.html>>.

a ze společných zdrojů (rozpočet EU, případně mimořádné fondy). Humanitární pomoc zahrnuje akce na pomoc uprchlíkům, utlačovaným lidem, vyhnancům, také obětem přírodních katastrof či v mimořádně krizových ekonomických podmínkách a válečných konfliktech. Koordinací této podpory má na starosti Úřad ES pro humanitární pomoc a z menší části evropské nevládní organizace.

Potravinová pomoc zahrnuje dodávky potravin zemím, které trpí jejich nedostatkem, nebo skupinám lidí ohroženým hladem a vyhladověním. Pomoc může být poskytována přímo a nepřímo. Prostřednictvím vlád jednotlivých států je pomoc směřována hladovějícím přímo. Větší část je do potřebných zemí delegována skrze mezinárodní agentury, například Červeným křížem, Světového potravinového programu či Kanceláře vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Tento nástroj je financován pouze z rozpočtu Unie a částečně koordinován institucí EuronAid.

Finanční a technická pomoc zemím Latinské Ameriky a Asie – cílem této pomoci je zabezpečit spolufinancování projektů nevládních organizací v RE tohoto regionu. Finanční a technická pomoc je směřována na rozvoj zemědělství a venkova, na urbanizaci, participaci žen, respektování kulturní identity, vzdělávání, výchovu, ochranu životního prostředí, demokratizaci a dodržování lidských práv. Tato pomoc má ale podmínku – Komise musí schválit příslušný projekt státu. Podpora je poskytována ve formě nevratných grantů a půjček, přičemž granty jsou financovány z Programu finanční a technické pomoci pro Asii a Latinskou Ameriku a půjčky jsou realizovány prostřednictvím Evropské investiční banky (EIB).

Dohody různého typu se zeměmi Latinské Ameriky a Asie se zakládají na rozdíl od regionálních dohod jako nepreferenční. Jedinou možností, jak zjednodušit přístup zemí Latinské Ameriky a Asie na trh EU, jsou obchodní neboli sektorové dohody, které jednotlivé země podepisují s ES. Předmětem těchto dohod je obchod s citlivými produkty jako jsou textil, oděvy či obiloviny.

Tyto nástroje jsou buď obecné – Všeobecný systém preferencí, humanitární a potravinová pomoc, nebo specifické, které jsou určeny pro země Latinské Ameriky a Asie (dohody, finanční a technická pomoc).

Rámcem pro poskytování pomoci z ES jsou Strategické dokumenty pro jednotlivé země a Strategické dokumenty pro jednotlivé regiony. Tyto dokumenty zpravidla obsahují. (Cihelková, 2003):

- cíl spolupráce;
- nastínění politické situace v zemi, pro kterou je pomoc určena;
- analýzu politické situace, obchodní politiky a obchodních vztahů;
- ekonomické a sociální situace, včetně udržitelnosti současných politik;
- přehled minulé a současné spolupráce s ES a údaje o programech členských států EU a jiných subjektů poskytující dotace;
- odpovídající strategii ES, určující omezený počet intervenčních sektorů;
- národní indikační program (NIP)¹⁹ a definování přiměřených opatření a kroků k dosažení příslušných cílů.

Všeobecný systém celních preferencí

Systémy celních preferencí jsou obchodně politická opatření, které Evropská unie zavedla v roce 1971 na základě doporučení UNCTAD z roku 1968 a na základě mimořádné výjimky z doložky nejvyšších výhod Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT)/WTO, podle které zvýhodnění pro skupinu rozvojových zemí není diskriminační a nereciproční.

GSP je příkladem uceleného systému preferencí pro 176 rozvojových zemí a závislých států (včetně bývalých zemí Sovětského svazu). Tyto celní výhody poskytuje Evropská unie jednostranně, nerecipročně, nediskriminačně a všeobecně. Rozsah a podmínky těchto preferencí jsou rozdílné pro každou jednotlivou zemi; berou se v úvahu ekonomické i mimoekonomické podmínky v těchto zemích.

Všeobecný systém celních preferencí byl založen za účelem většího zapojování rozvojových a nejméně rozvinutým zemím do mezinárodního obchodu a tím zvýšit jejich příjmy z exportu. Zvýšení příjmů z vývozu má napomáhat k odstraňování chudoby, prosazování udržitelného rozvoje a řádné správy věcí veřejných.

Schéma GSP je stanovováno pro období deseti let, respektive podle délky trvání jednacího kola GATT - WTO. První schéma trvalo v letech 1971 - 1981 a druhým obdobím byly roky 1981 - 1994. V těchto dvou schématech byly produkty rozděleny do čtyř kategorií – velmi citlivý, citlivý, méně citlivý a necitlivý produkt. U výrobků s nízkými cly nebyla patrná

¹⁹ NIP je nástroj řízení pro období několika let (3-5 dle druhu smluv); specifikuje např. priority mezi sektory, finanční krytí, cíle a výsledky pro každou oblast spolupráce, druh poskytované pomoci.

žádná výhoda – preferenční clo na výrobky s doložkou nejvyšších výhod se snižovalo o dané procento, což vedlo pouze k nepatrnému snížení.

Třetí schéma, platné v letech 1995 - 2004, členilo výrobky pouze do dvou kategorií: citlivé a necitlivé produkty²⁰. U necitlivých produktů byla cla odstraněna úplně. „U valorických cel bylo preferenční clo stanoveno tak, že se od cla v kategorii národního zacházení odečte 3,5 %. U specifických cel bylo preferenční clo o 30 % nižší než clo národního zacházení (u textilu a oděvů o 20 % a etylalkoholu 10 %).“ (Cihelková, 2003).

V roce 2004 Evropská unie přijala zásady pro uplatňování GSP v rozvojových zemích v období 2005 - 2015 s tím, že konkrétní provádění bude zajištěno dílčími nařízeními Rady EU, které budou vydávány v průběhu cyklu. Prvním nařízením se stalo nařízení Rady č. 980/2005 z roku 2005, jehož platnost skončila koncem roku 2008. Podle tohoto nařízení GSP pokrývalo tři oddělené režimy. (Evropská komise, DG Trade, 2009):

- Základní režim GSP, ve kterém bylo zahrnuto 176 rozvojových zemí a teritorií s více jak 6 200 položkami.
- Zvláštní pobídkový režim pro udržitelný rozvoj a řádnou správu věcí veřejných (GSP+), které nabízí dodatečné výhody a celní redukce na podporu zranitelných rozvojových zemí v jejich ratifikaci a implementaci mezinárodních dohod v oblastech lidských práv či ochrany životního prostředí. Seznam zemí zařazených do programu GSP+ uvádí Komise ve zvláštních ustanoveních.
- Zvláštní iniciativa pro 49 LDC „Vše kromě zbraní“ (*Everything But Arms*, EBA), která poskytuje bezcelní a množstevně neomezený přístup na trh EU pro všechny produkty z těchto zemí krom zbraní.

V roce 2008 bylo přijato nové nařízení Rady č. 732/2008, které pokrývá období 1. 1. 2009 až 31. 12. 2011. Toto nařízení je založeno na stejných zásadách jako to předchozí a zachovává systém tří režimů. Změny jsou pouze technického charakteru, například vzniku dvou termínů pro přihlášení států do systému GSP+ (namísto předchozího jediného termínu), graduaci (zrušení preferencí na určitý výrobek) obuvi a textilu dováženého z Vietnamu a degraduaci (preferenze jsou obnoveny popř. nově zavedeny) minerálních produktů u Alžírsko, dřeva a dřevěných výrobků u Indonésie atd. (Businessinfo, 2009).

²⁰ Toto dělení produktů je uplatňováno i v současné době.

Tabulka 3.3 uvádí objemy importů pod každým ze tří režimů GSP a ztrátu na clech, která byla vybrána za normálního přístupu EU ke třetím zemím.

Tab. 3.3: Objemy obchodu pod GSP v mil. euro.

2008	Preferované dovozy GSP	Nominální celní ztráta
<i>Standartní GSP</i>	56.900	2.050
<i>GSP+</i>	5.800	577
<i>EBA</i>	5.800	657
<i>Celkem</i>	<i>68.800</i>	<i>3.284</i>

Pramen: Evropská komise, DG Trade, 2010.

Země může být z GSP vyloučena, jestliže je Světovou bankou tři roky po sobě klasifikována jako vysoko příjmová země a její rozvojový index je vyšší než 0,5. Může být vyloučena pouze z části systému.

3.3 Shrnutí

K pojmu rozvojová země se dá přistupovat z různých úhlů pohledu a kritérií – z užšího a širšího pohledu, z nichž každý vnímá rozvojovou ekonomiku jako něco jiného. Užší koncepce hodnotí země podle více kritérií – hrubého domácího produktu, sociálně-ekonomických vztahů a politické samostatnosti. Širší náhled bere v potaz pouze hrubý národní produkt.

EU se snaží různě zvýhodňovat a pomáhat rozvojovým zemím – je největším poskytovatelem rozvojové pomoci na světě. V roce 2010 by měla pomoc dosáhnout 66 miliard euro (cca 90 miliard dolarů), kdežto Kanada poskytne pouze 5 miliard dolarů. Například Spojené státy poskytly v roce 2008 pomoc ve výši 26 miliard dolarů. (Adamcová, 2009). EU je také poskytovatelem obchodních zvýhodnění, z nichž největšího významu nabývá Všeobecný systém preferencí. Tato spolupráce má za cíl odstranit problémy rozvojových zemí a začlenit je více do mezinárodního obchodu.

Na druhou stranu ale EU praktikuje politiky, které rozvojové země znevýhodňují – například poskytuje dotace evropským zemědělcům, což poškozují zemědělce v RE, či zavedení tzv. Modré karty, která má z RoZ přilákat vysoce kvalifikované pracovníky. Toto vede ale naopak k odlivu mozků ze zemí, které by je potřebovaly nejvíce. Evropská unie by neměla tolik podporovat své mocenské zájmy a znevýhodňovat tak RE, když je její cíl přesně opačný – podpora těchto zemí.

4 Obchodní vztahy Evropské unie se zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku

Čtvrtá kapitola konkretizuje přístup Unie k rozvojovým zemím a to na příkladu seskupení ACP. První část kapitoly se zabývá obecnou charakteristikou zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku. Následně je popsán historický vývoj vztahů a smluv a také je nastíněn jejich budoucí vývoj. Poslední část kapitoly se zaměřuje na kvantifikaci obchodních vztahů mezi Unií a ACP, podrobně charakterizuje import, export, komoditní a teritoriální strukturu.

4.1 Země Afriky, Karibiku a Pacifiku

Skupina zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku (tichomořských států), známá pod zkratkou ACP (*The African, Caribbean and Pacific Group of States*), respektive pod českou zkratkou AKT, je složena ze 79 rozvojových zemí, z nichž 48 patří do oblasti subsaharské Afriky, 16 do oblasti Karibiku a 15 do Tichomoří. Toto seskupení států bylo vytvořeno v roce 1975 Dohodou z Georgetownu.

Území ACP disponuje velkým potenciálem – jednak surovinovým, palivo-energetickým, tak i lidským a negociačním. Jedná se o velice územně rozsáhlou oblast (25 mil. km²) s vysokým počtem obyvatel (769 mil.), která je vybavena množstvím přírodních zdrojů. Země tvoří téměř 40 % členů Organizace spojených národů a jsou členy mnoha dalších mezinárodních organizací.

Seskupení zemí ACP je velmi heterogenní oblastí. Jednotlivé regiony a státy se odlišují svou geografickou polohou, ekonomickou úrovní, infrastrukturou, vzdělaností obyvatelstva, kulturou a historií.

Přesto mají státy velmi podobnou skladbu hospodářství, převážná většina z nich jsou zemědělské státy s podobnou skladbou pěstovaných plodin a s nevyužitými nebo s málo využitými nalezišti nerostných surovin. Průmysl zde není takřka vyvinut, podíl průmyslu na tvorbě HDP je asi 10 %. Zaměřuje se převážně na těžbu a zpracování zemědělských komodit.

Celkový podíl zemí ACP na světovém HDP je asi jen 1 - 2 %. I toto ukazuje, že země z tohoto sdružení patří mezi nejméně rozvinuté země světa, většina patří do skupiny těch nejzaostalejších z nich – LDCs. Pro tyto země je typická nízká životní úroveň obyvatel,

vysoké procento negramotných a nevzdělaných lidí a mnoho lidí trpících nemocemi, jako jsou HIV, AIDS, malárie a cholera.

Státy ACP mají své instituce a to Radu ministrů, Výbor velvyslanců a Společné parlamentní shromáždění:

- **Rada ministrů ACP-EU** – společný orgán složený ze členů Rady EU, členů Komise a z členů vlád jednotlivých zemí ACP s funkcemi vedení politického dialogu, zajišťování hladkého fungování poradních mechanismů a implementaci dohod, schází se jednou ročně.
- **Výbor velvyslanců ACP-EU** – pomocný orgán Radě ministrů dohlížející na plnění cílů a implementaci dohod, který se skládá ze stálých zástupců každého členského státu EU, zástupců Evropské komise a z velvyslanců misí jednotlivých zemí ACP v Unii.
- **Společné parlamentní shromáždění ACP-EU** – diskusní fórum scházející se dvakrát ročně, setkává se stejný počet členů Evropského parlamentu a členů parlamentů zemí ACP.

4.1.1 Afrika

Tento region se odlišuje od Karibiku a Tichomoří především svou geografickou polohou. Většina států Afriky leží na jednom pevninském celku, takže se nepotýká s problémy běžné pro ostrovní státy – se vzdálenostmi a s proměnlivým ostrovním klimatem.

Na africkém kontinentu jsou stále znatelné pozůstatky kolonialismu. Jedním z příkladů jsou uměle vytvořené státní hranice, které často vedou k ozbrojeným sporům, hospodářské a obchodní struktury států, komunikace, které povětšinou vedou ven z Afriky, takže často chybí vnitrozemní spojení, což stěžuje regionální spolupráci jednotlivých států.

Africké země jsou prioritně orientovány na Evropu. Obchod s Evropskou unií tvoří 30 % importu a 24 % exportu (viz. graf 4.1).²¹

Jako výsledek dlouhodobých regionálních snah vzniklo v Africe několik integračních seskupení:

- Západoafrická hospodářská a měnová unie (UEMOA),

²¹ Údaje z roku 2006. *ACP-EU Evolution of Trade by region 2006* [online]. 2008. [cit. 2010-03-19]. Dostupné z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/april/tradoc_138646.pdf>.

- Hospodářské společenství zemí západní Afriky (ECOWAS, CEDEAO),
- Středoafričské hospodářské a měnové společenství (CEMAC),
- Hospodářské společenství zemí střední Afriky (CEEAC),
- Východoafričská spolupráce (EAC),
- Jihoafrické rozvojové společenství (SADC),
- Společný trh pro východní a jižní Afriku (COMESA).

Graf 4.1: Hlavní partneři pro export a import afrických zemí ACP (2007, v %).

Pramen: Fiche pays by region 2008. Vlastní úprava.

Problémem těchto regionálních seskupení je velké zastoupení nejméně rozvinutých zemí v členské základně a také to, že některé země jsou členy více společenství, to způsobuje spíše rivalitu jednotlivých zemí než jejich spolupráci. (Cihelková, 2006)

4.1.2 Karibik

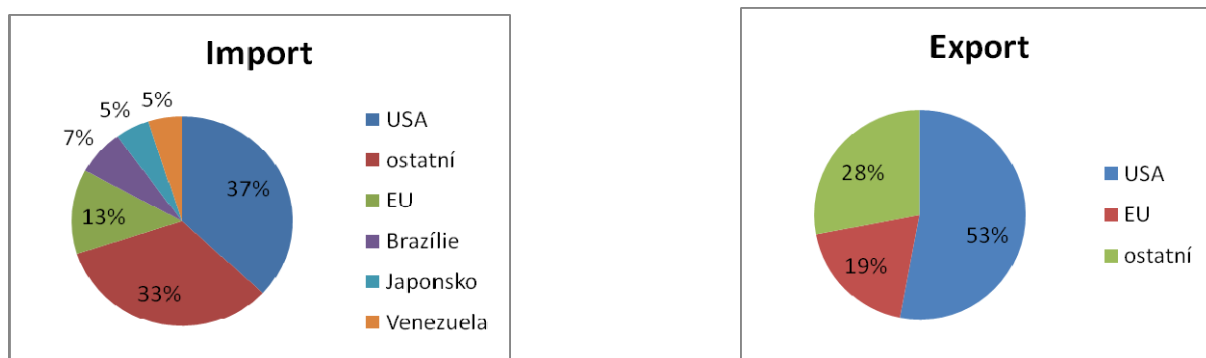
Na rozdíl od Afriky, v oblasti Karibiku se nachází převážnou částí se středními příjmy. Jejich ekonomika je orientována především na cestovní ruch a zemědělství. Hospodářství se postupně mění ze zbožíově orientovaného a specializovaného na pěstování monokultur na diverzifikované. Státy Karibiku jsou velice ohroženy především klimatem (hurikány) a křehkým ekosystémem.

Karibská oblast je více než na Evropskou unii orientována na Severní a Jižní Ameriku. Export do Spojených států amerických (USA) tvoří 53 % na rozdíl od EU, která má podíl na exportu pouze 19 %. Hlavním partnerem pro import jsou také USA s 37 %, objem Unie je 13 % (viz. graf 4.2).

V této oblasti také došlo ke vzniku integračních seskupení. Nejvýznamnější z nich je Karibské společenství a společný trh (CARICOM), které vzniklo v roce 1973 s cílem

ekonomické a jiné spolupráce a spojuje 15 států.²² Dalším společenstvím je Fórum karibských států ACP (Cariforum), které bylo vytvořeno v roce 1992 a mělo za cíl zlepšit koordinaci rozvojové pomoci (zejména z EU) a prohloubit regionální integraci a spolupráci. Při svém vzniku fórum sjednotilo země CARICOM a Surinam, Haiti a Dominikánskou republiku, přičemž Surinam a Haiti se později staly členy CARICOM.

Graf 4.2: Hlavní partneři pro export a import karibských zemí ACP (2007, v %).

Pramen: Fiche pays by region 2008. Vlastní úprava.

4.1.3 Tichomoří

Z celkových 22 ostrovních států patří do uskupení ACP 15 zemí. Ostrovy jsou znevýhodněny svou vzdáleností a izolovaností, což zpomaluje hospodářský a sociální rozvoj, zvyšuje dopravní náklady a obecně stěžuje obchod. Prioritou pro rozvoj je zlepšení a modernizace leteckých a námořních spojení. Na ostrovech jsou také velice limitované přírodní zdroje. Mezi jednotlivými zeměmi Pacifiku jsou velké rozdíly, zvláště co se týče rozlohy a počtu obyvatelstva. Nejrozlehlejším státem je Papua-Nová Guinea, která je téměř 18 000krát větší než nejmenší stát Tuvalu.

Geograficky je tato oblast více vázána na Asii a Austrálii. Může to být z důvodu, že státy se bojí posilovat vazby mezi sebou navzájem – mají strach ze vzdáleností a tím se zvyšujících nákladů na přepravu, což by vedlo ke ztrátě konkurenceschopnosti států. Proto se v této oblasti zatím nevytvořilo žádné integrační seskupení ostrovních států a ani se o této skutečnosti v nejbližší době neuvažuje. Nejvýznamnějším partnerem pro export je Austrálie

²² Členy CARICOM jsou: Antigua a Barbuda, Barbados, Guyana, Jamajka, Trinidad a Tobago, Bahamy, Belize, Dominika, Grenada, Haiti, Surinam, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincenc a Grenadiny, Montserrat. *CARICOM Member States* [online]. 2009. [cit. 2010-03-24]. Dostupný z WWW: <http://caricom.org/jsp/community/member_states.jsp?menu=community>.

a to s podílem 27 %, Evropská unie se účastní pouze 8 %. Import je pro EU nevýznamný, největším importérem je opět Austrálie s 37 % (viz. graf 4.3).

Graf 4.3: Hlavní partneři pro export a import tichomořských zemí ACP (2007, v %).

Pramen: Fiche pays by region 2008. Vlastní úprava.

4.2 Formování vztahů zemí Evropského hospodářského společenství a zámořských zemí

Ve druhé polovině 50. let, po vzniku Evropského hospodářského společenství, si členské státy - bývalé koloniální mocnosti snažily udržet svůj vliv ve svých zámořských územích. V roce 1956 na konferenci v Benátkách Francie požádala o přidružení svých koloniálních zámořských území k EHS. Tomuto požadavku bylo vyhověno, dokonce se stal podmínkou Francie pro podepsání zakládající smlouvy.

Do Smlouvy o EHS byla implementováno ustanovení o „*přidružení neevropských zemí a území, které mají zvláštní vztahy k Belgii, Francii, Itálii a Nizozemsku*“ a zároveň došlo k založení specifické formy přidružení – konstituční asociace.

4.2.1 Konstituční asociace

Cílem konstituční asociace je podpora hospodářského a sociálního rozvoje zámořských zemí a území a navázání úzké ekonomické spolupráce mezi nimi a EHS. Přidružení slouží především k podpoře zájmů a blahobytu obyvatel těchto zemí a území a aby byly vedeny k hospodářskému, sociálnímu a kulturnímu rozvoji, o nějž usilují. (Cihelková, 2006).

Prostředkem pro udržování vlivu se stala rozvojová politika EHS a financování bylo prováděno pomocí Fondu pro rozvoj zámořských zemí a území, který je dnes známý pod pojmem Evropský rozvojový fond (EDF). V době platnosti 1. EDF v letech 1959 - 1964 byla mezi Evropským hospodářským společenstvím a zámořskými územími rozvíjena spolupráce

v obchodu na reciproční bázi. Finance z fondu byly primárně určeny na podporu investic do infrastruktury a na obnovu zničených budov v období dekolonizace.

Pro usnadnění přístupu zámořských zemí na trh EHS byla postupem času zrušena cla. Otevřely se také trhy přidružených zemí pro exportéry ze zemí Společenství.

Předpisy a postupy pro přidružování zemí ke Společenství určovala jednomyslně Rada. Konstituční asociace se vztahovala na Grónsko a 26 zemí a území²³.

4.2.2 První generace čistých asociačních dohod

Důležitým zvratem ve vztazích mezi zámořskými zeměmi a územími byl proces dekolonizace. Do roku 1962 získala většina těchto území nezávislost. Na africkém kontinentě se tento proces stal násilným a provázelo ho spousta ozbrojených konfliktů. Naopak v karibské i tichomořské oblasti dekolonizace proběhla bez násilí a vážnějších střetů, dokonce byla některými vůdci považována ze úspěšný krok. Toto vše tedy znamenalo převrat ve vztazích zemí Evropy a bývalými koloniemi a vyvstala nová otázka, jak zachovat obchodní svazky.

Možností bylo několik – asociace sui generis (tehdejší konstituční asociace), zvláštní obchodní dohody nebo přistoupení k dohodě z Yaoundé. Některá území²⁴ si zvolila první možnost a s EHS zůstala spjata na bázi konstituční asociace. Obchodní dohoda se nejevila jako perspektivní možnost další spolupráce. Osmnáct nových frankofonních a malgašských afrických zemí přistoupilo na poslední možnost – podepsalo v Yaoundé (hlavní město Kamerunu) v roce 1963 se zeměmi EHS dohodu o přidružení.

Tato první čistá asociační dohoda byla nazvána podle místa podpisu – **Yaoundé I.** a začala platit v roce 1964. Cílem konvence, která fungovala na principu reciprocity a rovnosti mezi smluvními stranami, byl další rozvoj průmyslu a diverzifikace ekonomik. Země EHS v některých ohledech obchodně zvýhodňovaly své bývalé kolonie. Kromě obchodu docházelo ke spolupráci v oblasti výroby. Smlouva byla podepsána na pět let a financování probíhalo z druhého Evropského rozvojového fondu (1964 - 1970).

²³ Tyto a další země, které se postupně přidávaly ke smlouvám z Yaoundé, Lomé a Cotonu, jsou uvedeny v příloze č. 7.

²⁴ Komory, Nová Kaledonie a přilehlá území, Francouzská jižní a antarktická území, Svatý Michal a Petr.

Po pěti letech, v roce 1969 (platnost od 1971) byla podepsána nová dohoda **Yaoundé II**. Tato smlouva měla stejný obsah jako ta předchozí, neposouvala tedy vztahy EU - Afrika dále. Finanční rozvojovou pomoc poskytoval od roku 1970 třetí Evropský rozvojový fond.

V souvislosti s žádostí o vstup Velké Británie do EHS bylo zapotřebí vyřešit přidružení tří anglofonních zemí (Keni, Tanzanie a Ugandy). V roce 1968 v Arushe v Tanzanii byla podepsána asociační dohoda, ve které bylo poprvé upuštěno od principu reciprocity a došlo tak ke vzniku asymetrického vztahu ve prospěch afrických zemí.

Smlouvy z Yaoundé a z Arushi se staly základem pro další a propracovanější asociační dohody. Tyto dohody byly na jedné straně uzavírány členskými státy ES a na druhé straně formující se skupinou států, označovaných jako ACP/AKT. Tato skupina vznikla průběžně během 60. let a na počátku 70. let. Prvním jednáním, kdy se skupina ACP rozhodla jednat s EHS jako celek, bylo v roce 1973 v Abidjanu (Pobřeží slonoviny).

4.3 Úmluvy z Lomé

Dohody podepsané v Lomé, hlavním městě Toga, vytvořily novou generaci asociačních dohod, které prohlubovaly vzájemnou spolupráci mezi EHS a zeměmi ACP. Postupem času došlo k podpisu čtyř dohod Lomé, první tři byly na pět let a poslední, Lomé IV, byla sjednána na deset let. Ke každé dohodě byl přiložen finanční protokol vymezující objem peněžních prostředků plynoucích do zemí ACP.

Smlouvy z Lomé představovaly bilaterální dohody o obchodu a rozvoji, díky kterým byly dané země ACP přidruženy ke Společenství. Cílem těchto dohod se stal dlouhodobý rozvoj rozvojových zemí, kterých se dohody dotýkaly.

Dohody z Lomé měly tři hlavní priority a oblasti spolupráce a to obchodní vztahy, finanční a technickou pomoc. Tyto tři oblasti byly vázány na používání demokratických principů, sjednocení právního řádu, dodržování lidských práv a rozvoj politického dialogu. Při nedodržení těchto stanov mohla být příslušná země vyloučena z uskupení ACP.

Obchodní vztahy

Důvodem obchodní kooperace bylo „podporovat obchod mezi zeměmi ACP a členskými státy EU s ohledem na rozdílnost v úrovni jejich rozvoje, ale také na rozdíly mezi samotnými zeměmi ACP.“ (Cihelková, 2006, 287 s.). Další prioritou bylo zlepšování podmínek pro zboží z ACP na trh ES a tím urychlení růstu vývozu.

Společenství poskytovalo výhody zemím ACP dodatečné výhody v rámci Všeobecného systému preferencí už od roku 1971 – ten zaručoval export zboží do ES v preferenčním režimu za podmínek, že zboží na které se tento režim vztahoval, bylo alespoň z části vyrobeno v příslušné rozvojové zemi.

Na produkty, na které se nevztahovaly celní preference, ES zaručovalo výhodnější manipulaci než s ostatními členskými státy GATT/WTO na základě doložky „nejvíce preferované země“ (tzv. *most - favoured nations*) pro stejné zboží. Tím byl zvýhodněn export zemědělských výrobků a minerálních surovin z ACP do ES jak celními úlevami, tak cenovou intervencí. V období 1990-2000 vstupovalo 99,5 % zboží ze zemí ACP na území Evropské unie bezcelně. (Cihelková, 2006).

Finanční pomoc

Finanční pomoc tvoří základ v ekonomických vztazích skupiny rozvojových zemí ACP a zemí ES. Výše této pomoci byla mnohdy v rozvojových ekonomikách klíčová – představovala nejvyšší příjem financí do státního rozpočtu. Finanční pomoc je poskytována z 90 % z Evropského rozvojového fondu a z 10 % z Evropské investiční banky (EIB). Evropská investiční banka poskytuje financování rozvoje průmyslu, energetiky a infrastruktury.

Evropský rozvojový fond, jakožto jeden z hlavních nástrojů rozvojové pomoci zemím Afriky, Karibiku a Tichomoří, čerpal finanční prostředky z rozpočtů členských států EU²⁵ na základě dohody o výši pětiletých příspěvků. Objem financí EDF se nemusel shodovat s výši pětiletých příspěvků – do tohoto objemu se mohou započítávat i nevyčerpané zdroje z předešlých let.

EDF je řízena Evropskou komisí, která stanoví Strategický dokument pro jednotlivé země či regiony, jenž jsou určovány podle specifických potřeb nebo ekonomické výkonnosti země. To znamená, že když jsou prostředky užívány efektivně, mohou být navýšeny, a naopak. EDF poskytuje prostředky formou grantů či půjček, v malé míře pak jsou prostředky vynakládány jako rizikový kapitál.

Mezi 1/5 výdajů rozvojového fondu patřila humanitární pomoc se zaměřením na potravinovou pomoc, pomoc pro oběti přírodních katastrof a válečných konfliktů

²⁵ Jedná se o tzv. ad hoc příspěvky – stát rozhoduje sám kolik bude přispívat, ale Komise může členský stát požádat o doplnění prostředků, je-li zapotřebí. (Adamcová, 2006).

a pro uprchlíky. Většina finančních prostředků byla využita na eliminaci chudoby a dlouhodobého strukturálního a regionálního rozvoje. Oblasti, které byly podporovány primárně, země definovaly v Národních indikačních programech (NIP) či Regionálních indikačních programech (RIP). Za předpokladu, že jednotlivá země nepředloží NIP nebo skupina zemí nepředloží RIP, nemá nárok na finanční podporu.

Tab. 4.1.: Objemy jednotlivých EDF v mld. ECU/EUR (ECU:EUR=1:1).

1.EDF	2.EDF	3.EDF	4.EDF	5.EDF
<1	<1	<1	3,07	4,73
	<i>Yaoundé I</i>	<i>Yaoundé II</i>	<i>Lomé I</i>	<i>Lomé II</i>
1959-1964	1964-1970	1970-1975	1975-1980	1980-1985

6.EDF	7.EDF	8.EDF	9.EDF	10.EDF
7,4	10,8	12,9	13,5	22,6
<i>Lomé III</i>	<i>Lomé IV</i>	<i>Lomé IV - revize</i>	<i>Coton</i>	<i>Coton - revize</i>
1985-1990	1990-1995	1995-2000	2000-2007	2008-2013

Pramen: Evropská komise, 2009. Vlastní zpracování.

Technická pomoc

Tento druh pomoci měl pomáhat rozvojovým zemím ve vytváření nových pracovních příležitostí na regionální i národní úrovni, rozvoji institucí a dodržování programových a projektových týmů. Pomoci mohly země ACP využít např. při vytvoření databáze expertů, specialistů a konzultantů. Hlavními nástroji technické pomoci bylo pořádání průmyslových fór, seminářů, rozšiřování a vznik obchodních komor, případně poskytování kvalitních informací o nástrojích pro firmy.

4.3.1 Loméská dohoda I

První úmluva z Lomé byla podepsána 28. 2. 1975 a vstoupila v platnost 1. 4. 1976 na období 1976 - 1980. Pod tuto dohodu se podepsalo 46 zemí ACP, tedy ke skupině zemí dohod z Yaoundé a z Arushi se připojilo dalších 24 rozvojových zemí.

Lomé I nedefinovala konkrétní cíle, je tedy možno říci, že těsně navazovala beze větších změn na předchozí dohody. Za cíl je ale možno považovat „intenzifikaci ekonomického a sociálního rozvoje ACP a vytvoření nového modelu vztahů mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi“. (Cihelková, 2006, 291 s.). Oproti Yaoundé Lomé I doznala změn ve dvou oblastech spolupráce, které byly důležité pro další ekonomický rozvoj zemí.

První touto změnou byl nový ekonomický řád pro rozvojové země a to poskytování jednostranných výhod a preferencí, režim se tedy změnil z recipročního na nereciproční. Nerecipročními se stala většina exportů z ACP do zemí ES. Na cukr, banány, hovězí a telecí maso se vztahovaly zvláštní obchodní protokoly. Ty přispívaly k takovým exportním podmínkám, které odpovídaly preferencím v době kolonialismu.

Druhým výrazným krokem bylo zavedení nového nástroje pro zajištění stabilizace exportních příjmů zemědělských produktů (STABEX). Jednalo se o stabilizační fond, který měl za úkol odstranit nežádoucí vlivy nestability světových cen zemědělských komodit. Podstatou bylo, že země ACP závislé na příjmu a exportu několika málo komodit podléhajícím výkyvům ceny nemají stálé a jisté příjmy z exportu. Jestliže se tyto příjmy v porovnání s průměrem v předchozím roce snížily o 5 %, pak Společenství vyrovnalo ztrátu zisku buď překlenovacím úvěrem, nebo nenávratným příspěvkem.

Financování probíhalo ze čtvrtého Evropského rozvojového fondu. Co se týče rozmístění těchto prostředků. Měly přispět k rozvoji infrastruktury, zemědělství, průmyslu případně k rozvoji malých regionálních integračních seskupení.

4.3.2 Loméská dohoda II

I po vypršení platnosti první Loméské dohody si země ACP zachovaly privilegované postavení v hierarchii vztahů ES k rozvojovým zemím – v roce 1979 byla podepsána úmluva Lomé II. Sledovala stejný cíl a principy jako Lomé I a obsahově nepřinesla zásadní zlom. Jejími signatáři bylo 57 států, oproti minulé dohodě se přidalo dalších dvanáct zemí. Spolupráci v rámci Lomé II finančně zabezpečoval pátý Evropský rozvojový fond.

Co se týče oblastí spolupráce, nově se mezi průmyslovou, technickou, finanční a institucionální, objevila spolupráce zemědělská, bylo zřízeno Centrum pro zemědělskou spolupráci a Centrum pro technickou pomoc. To poskytovalo služby, které měly zlepšovat přístup ACP k informacím o zemědělském rozvoji a rozvoji venkova a tyto informace efektivně využívat.

Mezi nejvýznamnější prvky Lomé II patřilo zavedení druhého stabilizačního mechanismu Systému pro stabilizaci příjmů z exportu nerostných surovin a derivátů (SYSMIN). Byl založen na podobném systému jako STABEX – měl napomoci zmírnění ztrát těžebního průmyslu v zemi v případě, že pokles exportu komodity zařazené do systému

SYSMIN nabyl hodnoty alespoň 10 % ve srovnání s předcházejícím rokem. Zároveň ale tato komodita musela tvořit minimálně 15 % ve struktuře exportu dané země.

4.3.3 Loméská dohoda III

Cílem další dohody, Lomé III, podepsané v roce 1985 na roky 1986 - 1990, byla podpora a urychlení hospodářského a sociálního rozvoje ACP, upevnění a diverzifikace vztahů v duchu soudržnosti a oboustranných zájmů. Zaměřovala se na nové oblasti spolupráce a to na rozvoj venkova, rybolov, dopravu, komunikace, regionální, kulturní a sociální spolupráci. Došlo k posílení významu a stabilizaci systémů STABEX a SYSMIN. Lomé III se nijak zásadně neodlišovala od předchozích dvou dohod a nepřinesla žádné zásadní změny.

Tuto úmluvu podepsalo celkem 66 zemí, k dříve podepsaným se připojilo devět nových signatářských zemí. Finance na toto období plynuly ze 6. EDF, jehož hlavním účelem bylo zabránit dalšímu rozšiřování pouští, což obrátilo pozornost od průmyslového rozvoje k posilování potravinové soběstačnosti.

4.3.4 Loméská dohoda IV

Lomé IV podepsaná 15. 12. 1989 mezi ES a 68 zeměmi ACP je nejpropracovanější a nejobsáhlejší dohodou ve schématu lomeských dohod. Tato úmluva nabyla účinnosti 1. 3. 1990 a byla jako jediná s platností na deset let a to z důvodů časových i finančních. Dohoda měla být zrevidována v půlce platnosti, tzn. po pěti letech. Finanční rámec platil ale pouze pět let, prostředky plynuly ze 7. EDF (1990 - 1995) a 8. EDF (1995 - 2000).

Velkou zadluženost zemí ACP mělo Lomé IV řešit v rámci finanční pomoci různými způsoby – zvýšil se poměr mezi granty a půjčkami (92:8), přičemž půjčky se zlevnily a dále byl na podporu procesu strukturálního přizpůsobování vytvořen doplňkový fond k EDF ve výši 1 150 mld. ECU. Kromě ekonomické pomoci (doplňkový fond EDF) a poskytnutí lepších finančních podmínek (grantová pomoc, částečné převzetí kurzového rizika atd.) měla dohoda vytvořit zázemí pro odpovídající administrativní aparát, tzn. zaměstnání pro experty ze zemí ACP, nikoli z Evropy. (Cihelková, 2006).

Technickou pomoc měla úmluva poskytovat zejména pro malé a střední podniky při zapojování do mezinárodního obchodu. Došlo k posílení Centra pro rozvoj podnikání, hlavním nástrojem technické pomoci byl ale rizikový kapitál, jehož zdroje byly navýšeny o 225 mil. ECU.

Oblast obchodu zůstala na stejném principu – volný a nreciproční přístup na 99 % výrobků. Zbývající jedno procento tvořily některé zemědělské produkty a potraviny. Zvýšila se ale snaha více zapojit země ACP do mezinárodního obchodu a byla vytvořena obchodní strategie (výzkum trhu, personální výcvik a marketing) případně došlo k systematickému začleňování obchodní analýzy do zemědělských a průmyslových programů.

Rovněž došlo k revizi obou stabilizačních systémů STABEX a SYSMIN. Došlo k rozšíření komodit, na které se vztahovaly tyto mechanismy (STABEX – chobotnice, sépie; SYSMIN – uran, zlato), a také se pro tyto nástroje zvýšila finanční podpora.

V oblasti ekonomické spolupráce byly, stejně jako v minulých lomských dohodách, rozhodující oblasti zemědělství, potravinová nezávislost a soběstačnost a politický dialog. Nově byla část dohody věnována ochraně investic (vládní garance, volný pohyb kapitálu přes hranice, rovnocenné podmínky pro investory atd.) a rozvoji služeb. Ze služeb došlo k posílení bankovníctví, pojišťovnictví a turismu, vybudování telekomunikací, zlepšení dopravních služeb a přenos moderních IT technologií.

V oblasti regionální spolupráce byla věnována pozornost regionálním ekonomickým integracím, které měly usnadnit obchod mezi jednotlivými zeměmi ACP. Nově zabíralo velkou roli životní prostředí. Jelikož se stále zhoršovalo, země ES ve shodě s ACP zakázalo dovoz radioaktivního odpadu do rozvojových zemí. Jednou z ekologických hrozeb byla také populační exploze, Lomé IV do svého programu zahrnula osvětové a informační kampaně o plánovaném těhotenství. Kromě růstu populace se dohoda zaměřila v sociální oblasti na úlohu žen ve společnosti, zdravotní péči a vzdělání.

4.3.5 Revize Lomé IV

Na základě velkých změn ve světě a jeho uspořádání v 90. letech (konec studené války, rozpad Sovětského svazu) a přijetí Maastrichtské smlouvy se státy ACP a EU dohodly nejen na novém finančním protokolu (8. EDF) ale i na doplnění dohody z Lomé IV. Vyjednávání o tomto kroku byla zahájena v květnu 1994 a dne 4. listopadu 1995 došlo k podpisu dohody o změnách. Z původních 369 článků lomské úmluvy bylo pozměněno, zrušeno nebo přidáno 71. Signatáři této dohody bylo 15 členských zemí EU a 71 zemí ACP, včetně Jihoafrické republiky.

Asi největším přizpůsobením novým požadavkům zemí ACP byla kapitola o finanční a technické pomoci hospodářským reformám. EU v těchto reformách pokračovala

za předpokladu sociálního a demokratického rozvoje a proti 80. letem byly více zpracovanější a přizpůsobené specifickým požadavkům rozvojových zemí.

Co se týče obchodu, dohoda ustanovila platnost preferenčního zacházení do 29. 2. 2000 a toto zacházení bylo rozšířeno na všechny produkty ze států ACP (kromě oliv a olivových produktů, citrónů a vína) a rovněž bylo upuštěno od použití kvantitativních překážek. Smlouva také podporovala regionální spolupráci a integraci a koncipovala subregionální a národní programy rozvoje obchodu. Další změnou bylo zvýšení dotací do systému STABEX a SYSMIN.

Revidovaná Lomé IV obsahovala několik protokolů, za nejdůležitější se daly považovat deklarace protokolu o banánech a protokol týkající se zachování a obnovy lesních porostů. Ve smlouvě byl také zahrnut politický obsah spolupráce, konkrétně mělo dojít ke sladění právních norem států s demokratickými principy. Také posílila politický dialog.

4.3.6 Zhodnocení úmluv z Lomé

Zatímco v období první loméské dohody zaznamenávaly některé země Asie obrovský růst, přidružené rozvojové země k ES zaznamenaly naopak silný ekonomický propad, v mnoha státech nastala kritická situace. 80. léta bývají pro rozvojové země označována jako „ztracená dekáda“.

V době realizace Lomé II se rozvojové země vypořádávaly s dopady krize ve světovém hospodářství, např. klesajícími cenami surovin jako důsledek ropného šoku. Na země začalo dopadat také extrémně nepříznivé klima a to hladomory, zejména v Subsaharské Africe, rozšiřujícími se pouštěmi nebo zhoršujícími se ekologickými podmínkami.

Situace většiny rozvojových zemí se stále zhoršovala, zvláště těch afrických. Země zužoval nedostatek kapitálu, tak byly nuceny si půjčovat např. od Světové banky. Aby ale úvěry získaly, musely země provést hospodářské reformy, často velice drastické. Dopady těchto reforem byly jak v sociální oblasti, tak co se týče státního dluhu – ten rychle rostl a země neměly prostředky na splácení. Podíl těchto zemí na světovém obchodu neustále klesal. Tomuto nezabránila ani dohoda Lomé III a na začátku 90. let nebyla situace přidružených zemí lepší.

Loméské dohody tedy do roku 1990 neprokázaly za celou dobu svého působení, že jsou účinným mechanismem nástrojů pro ekonomický a sociální rozvoj zemí ACP. (Adamcová, 2006).

I přes velké změny, které Lomé IV do vztahů EU-ACP přinesla, stále nevykazovala moc uspokojivé výsledky. Ekonomické ukazatele a finanční situace zemí se příliš nevylepšovala. U některých států byly dotace podmiňovány strukturálními reformami, které sice přinášely pozitivní čísla makroekonomickým ukazatelům, ale negativně se promítaly do sociální sféry.

Při celkovém zhodnocení dohod z Lomé, můžeme říci, že jejich výsledky zůstaly daleko za původními představami. Například, podíl dovozu EU ze zemí ACP se snížil z původních 6,7 % v roce 1976 na 3 % v roce 1998, přičemž 60 % importu bylo tvořeno deseti produkty, nebo růst HDP na obyvatele v zemích subsaharské Afriky dosáhl pouhých 0,4 % a to i přes výrazné granty a půjčky a preferenční zacházení. (Cihelková, 2006). Tento problém už naznačovala revidovaná úmluva z Lomé IV tím, že chce-li Evropská unie pokračovat v rozvíjení vztahů se zeměmi ACP, nutně musí dojít k radikálním úpravám rozvojové politiky. (Adamcová, 2006).

V roce 1995 začala fungovat Světová obchodní organizace (WTO) nahrazující Všeobecnou dohodu o clech a obchodu (GATT) a tím se loméské dohody dostaly do rozporu s ustanoveními WTO. Jak už bylo řečeno, v revizi Lomé IV byla zahrnuta výjimka z těchto ustanovení do roku 2000. Po tomto roce bylo třeba vyřešit nové uspořádání vztahů EU-ACP. V roce 1996 Komise vydala „*Zelenou knihu o vztazích EU a ACP v předvečer 21. století*“, která navrhovala čtyři možná řešení – ponechání statutu quo (pokračovat v preferenčním přístupu a ignorovat ustanovení WTO), zrušení loméských preferencí (postupné začleňování zemí do GSP), zavedení jednotné reciprocity (znevýhodnění nejméně rozvinutých zemí) a zavedení diferencované reciprocity (regionální obchodní dohody se zeměmi ACP). (Cihelková, 2006).

Jednání o nové dohodě byla zahájena v roce 1998 a v roce 2000 byla dokončena. Nová dohoda – Dohoda o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy a Evropským společenstvím a jeho členskými státy – byla podepsána v hlavním městě Beninu Cotonu.

4.4 Dohoda o partnerství – dohoda z Cotonu

Dohoda o partnerství byla podepsána 15 státy EU a 77 zemí ACP na délku dvaceti let s možností revize co pět let, v případě nutnosti každý rok. Dohoda vstoupila v platnost 1. března 2000 a o tři roky později byla ratifikována. Během prvních osmi let se státy musely dohodnout na podobě nového obchodního režimu, který by byl již plně slučitelný s ustanoveními Světové obchodní organizace.

Strategickým cílem je snížení a postupné odstraňování chudoby, což je velice blízké jinému cíli – udržitelný rozvoj a postupné začleňování zemí ACP do světové ekonomiky a mezinárodního obchodu. V úmluvě je také zahrnuta iniciativa „Vše kromě zbraní“ (EBA). EBA zahrnuje země LDC (z nichž většina patří do skupiny ACP) a poskytuje bezcelní přístup pro všechny komodity kromě zbraní a munice. Do roku 2009 platila přechodná omezení co se týče rýže a banánů, do roku 2012 platí omezení pro cukr - cena cukru by neměla být nižší než 90 % referenční ceny. (Evropská komise, DG Trade, 2009).

Tato dohoda znamenala převrat ve vztazích EU - ACP, zakládá a zefektivňuje nové spojení a definuje perspektivy kombinující politiku, obchod a rozvoj. Měla odstranit a napravit nedostatky dohod z Lomé, v porovnání s nimi je pro dohodu o partnerství charakteristický komplexnější přístup k řešení problémů rozvojových zemí, přechodem od nerekiproční k reciproční obchodní spolupráci a posilování regionální spolupráce v zemích ACP. Z tohoto vyplývá to, že dohoda je založena na pěti pilířích. (Cihelková, 2006):

- **politická dimenze vztahů** – dohoda vymezuje souvislost mezi politickým a sociálním rozvojem, partnerství se zde zaměřuje na politický dialog, mírovou politiku a politiku zaměřenou na prevenci a řešení konfliktů a na rovné, nediskriminační zacházení s příslušníky jiné rasy či strany v otázkách migrace,
- **decentralizace vzájemných vazeb** – spolupráce na nižších stupních řízení, důraz na místní spolupráci a kooperaci soukromých podnikatelských subjektů,
- **snižování chudoby** – důraz kladen na sociální a lidský rozvoj (zlepšování sociálních služeb, vzdělávání, zdravotnictví a boj proti AIDS/HIV) a provádění nezbytných ekonomických reforem s cílem vytvoření atraktivního prostředí pro soukromé investice a soukromého sektoru,

- **nový právní rámec ekonomické a obchodní spolupráce** – zohledňují se komplexní skutečnosti ovlivňující rozvoj a zároveň se klade důraz na liberalizaci obchodních vztahů,
- **reforma finanční spolupráce** – pro každou zemi bude přidělena určitá částka, prostředky mohou být také použity na krytí ztrát z exportních příjmů, dříve kryté systémy STABEX a SYSMIN, které přestaly existovat; vedle 9. EDF (2000 - 2007) vzniká investiční prostředek, který vznikl za účelem podpory soukromého sektoru v zemích ACP, řídí jej EIB a nahrazuje dříve používaný rizikový kapitál.

4.4.1 Revize dohody z Cotonu

V souladu se smlouvou, bylo v roce 2004 otevřeno a v roce 2005 uzavřeno jednání o revizi Cotonské úmluvy. Tato **první revize**, která měla za úkol efektivitu a kvalitu partnerství států EU a ACP, vstoupila v platnost 1. července 2008. Přezkoumání smlouvy se opět zaměřovala na politickou dimenzi vzájemných vztahů (došlo k posílení politického dialogu, boji proti terorismu a zbráním hromadného ničení), dále na nové rozvojové strategie (zejména posílení ženské role ve společnosti a zvýšení jejich práv) a na rozvoj flexibility a efektivnosti implementace finančních prostředků. Tato dohoda zároveň připravovala podklady k novému financování - desátému EDF, které má platit v letech 2008 - 2013 a oproti minulému fondu se objem prostředků zvýšil téměř o 65 %.

Zatím poslední, **druhá revize** dohody o partnerství, byla dohodnuta 19. března 2010, jako výsledek zdoluhavých jednání od poloviny roku 2009. Zahrnuje nové výzvy spojené s vývojem světové ekonomiky, jako jsou klimatické změny (do smlouvy zahrnuto vůbec poprvé), křehkost rozvojových zemí, regionální integrace (například EU nově považuje za svého partnera Africkou unii) a účinnost humanitární a jiné pomoci. Také se snaží splnit Rozvojové cíle tisíciletí uveřejněné OSN, jako je zajištění potravin, boj proti HIV/AIDS a udržitelnost rybářských oblastí, které jsou velice důležitými kroky pro redukci chudoby v rozvojových zemích. Zároveň posiluje význam národních parlamentů, místních orgánů, veřejnosti a soukromého sektoru.

Kapitola o obchodu odráží nové obchodní vztahy a zdůrazňuje vypršení platnosti neregistrovaného preferenčního systému koncem roku 2007. Znovu zdůrazňuje roli Dohod o hospodářském partnerství (EPA – *Economic Partnership Agreement*), které podporují hospodářský rozvoj a integraci do mezinárodního obchodu. Revidovaná dohoda zdůrazňuje výzvy, kterým země ACP čelí při integraci do světové ekonomiky, zvláště omezení

preferencí. Podtrhuje tak význam adaptace obchodních strategií a obchodní pomoc (*Aid for Trade*).

Revize není zatím podepsána, k tomuto dojde až v červnu 2010 ve městě Ouagadougou (Burkina Faso). Signatáři bude 27 zemí EU a 79 zemí ACP. Následně musí být dohoda ratifikována všemi státy ACP i EU a EU bude požadovat souhlas Evropského parlamentu pro zahrnutí do Lisabonské smlouvy. (Europa - Africa, 2010).

4.4.2 Dohody o hospodářském partnerství

Dosavadní nereciproční systém bude od 1. ledna 2008 do roku 2020 nahrazován v rámci dohod o hospodářském partnerství novými obchodními dohodami, které jsou reciproční a kompatibilní s ustanoveními Světové obchodní organizace. Jsou uzavírány jako zóny volného obchodu, které mají navíc zlepšovat podnikatelské prostředí a vytvářet regionální trhy. Také se snaží, v souladu s pravidly WTO, zvýraznit nabídkovou stranu ekonomiky a odstranit všechny bariéry obchodu. Zajišťují transparentní rámec pro ekonomické a obchodní vztahy mezi EU a ACP a podmínky pro příliv investic. Tím se zvyšují obchodní toky a to vede k udržitelnému hospodářskému a sociálnímu rozvoji států ACP. (Fojtíková, 2007).

Jednání o EPA započaly již v roce 2002 a uskutečňují se formou dohod o regionálním partnerství (REPA), tzn. že negociace mezi EU a zeměmi ACP probíhají na regionální bázi. V říjnu 2008 jako první podepsaly dohody EPAs státy CARIFORUM, v lednu 2009 následovalo Cote d'Ivoire a Střední Afrika, v červnu 2009 státy SADC, o měsíc později státy Tichomoří, v srpnu téhož roku východní a jižní Afrika. Se dvěma zbývajícími aktéry EPAs (Ghana a Východní africká komunita) jednání stále probíhají a měla by být uzavřena v následujících měsících. (Rada EU, 2010).²⁶

4.5 Kvantifikace obchodních vztahů Evropské unie se zeměmi ACP

U zemí ACP by se dalo, díky speciálnímu zacházení ze strany Evropské unie, očekávat, že podíl těchto zemí na celkovém obchodu EU bude relativně vysoký. Ale není tomu tak – ve skutečnosti z celkového exportu Unie připadalo v roce 2008 na ACP 3,5 %

²⁶ Nastínění vztahů EU se zeměmi ACP viz. příloha č. 8.

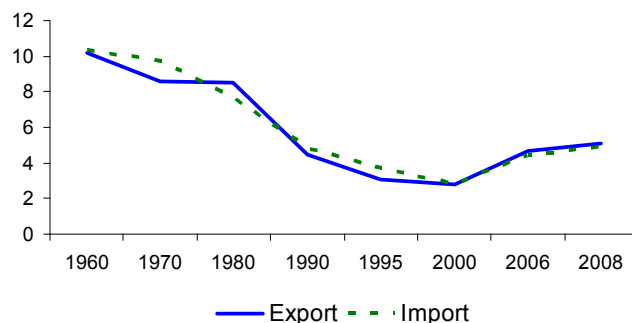
a z celkového importu 3,4 %²⁷. Obdobně jsou na tom obchodní vztahy všech rozvojových zemí s EU, ty tvoří jen asi 10 % celkového obchodu Unie se třetími zeměmi. Tato nízká čísla jsou dána tím, že země jsou poměrně zaostalé a jejich hospodářství nemá potenciál pro větší obchodování a komodity, se kterými obchodují mají nízkou cenu. Navíc většina obchodu zemí z Karibiku a Pacifiku jde na americký respektive asijský či australský trh. Podrobný vývoj obchodu – importu, exportu včetně obchodní bilance je znázorněn v tabulce 4.2. Vývoj importu a exportu EU s ACP od 60. let zachycuje graf 4.4.

Tab. 4.2: Obchod ES/EU s ACP – absolutní hodnota a relativní podíl.

Ukazatel	1960	1970	1980	1990	1995	2000	2006	2008
Export								
Hodnota v mld. EUR/ECU	2,5	4,4	18,0	17,4	17,6	27,1	54,2	66,2
Podíl v %	10,2	8,6	8,5	4,5	3,1	2,8	4,7	5,1
Import								
Hodnota v mld. EUR/ECU	2,9	5,8	21,7	21,0	19,9	29,1	59,4	75,4
Podíl v %	10,3	9,7	7,7	4,8	3,7	2,8	4,4	4,9
Obchodní bilance								
Hodnota v mld. EUR/ECU	-0,4	-1,4	-3,7	-3,5	-2,3	-2,0	-5,2	-9,2

Prameny: ACP Trade Statistic 2008, Cihelková 2006. Vlastní zpracování.

Graf 4.4: Vývoj podílu importu a exportu zemí EU s ACP v letech 1960-2008 (v %).

Prameny: ACP Trade Statistic 2008, Cihelková 2006. Vlastní zpracování.

Obchodní bilance obchodu Unie se zeměmi ACP je dlouhodobě pasivní. Během posledních let tomu nebylo jen v roce 1998 kdy bilance dosáhla pozitivní hodnoty a to

²⁷ Veškeré hodnoty a údaje v této kapitole jsou převzaty z dokumentů ACP-EU evolution of trade by region 2006, ACP Trade Statistics (including South Africa), ACP-EU Fiches by region 2006 a 2008. *European Commission: Trade: Africa, Caribbean, Pacific (Bilateral relations)* [online]. 2009. [cit. 2010-04-20], Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/africa-caribbean-pacific/>> a z Eurostat: *Continued upswing in trade with ACP countries* [online]. 2009. [cit. 2009-05-01]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-085/EN/KS-SF-09-085-EN.PDF>.

0,8 mld. ECU. V roce 2006 a 2007 saldo obchodní bilance dosáhlo dokonce nejvyšších hodnot v historii.

Relativní podíl ACP na obchodu s Evropskou unií od 60. let do konce 80. let klesl na polovinu, z deseti procent na necelých pět procent, největší pokles importu a exportu byla od nového tisíciletí zaznamenána v letech 2000 a 2007 (podíl obchodu necelá tři procenta). Za důvody této stagnace může být považováno posílení vnitřního obchodu EU a obchodu s jinými rozvojovými teritorii, společná zemědělská politika, případně dopady ustanovení WTO, které pro země ACP znamenaly snížení výhod pro export a tím zvýšení konkurence z ostatních zemí. V poslední době se export a import zvyšuje, jako následek přijetí EPAs. Zatím poslední hodnoty z roku 2008 ukazují relativně dobré výsledky a to pro export 5,1 % (bez JAR 3,5 %) a pro import 4,9 % (bez JAR 3,4 %).

Pro ACP je obchod s Unií rozhodující (zejména pro Afriku), pro EU tyto země představují spíše politického partnera, než-li ekonomického. Procentuální podíl obchodu ACP s EU mírně klesá (v roce 2004 cca 29 %, v roce 2008 cca 26 %), kdežto objemově import i export vzrůstá (více viz. tab. 4.3). Tento stav by se dal vysvětlit tím, že ACP sice stále zvyšuje svůj zahraniční obchod, ale začíná se zaměřovat i na jiné partnery než na Evropskou unii. Obchodní partnery seskupení ACP znázorňuje graf 4.5. Obchodní bilance je dlouhodobě pasivní. V roce 2007 tato hodnota dosáhla rekordní hodnoty a to saldo téměř 19 mld. EUR.

Tab. 4.3.: Vývoj obchodu ACP s EU v letech 2004-2008.

Rok	Import		Export		Obchodní bilance
	%	mld. EUR	%	mld. EUR	mld. EUR
2004	31,3	45,5	26,7	34,9	-10,6
2005	29,1	54,6	26,0	43,3	-11,3
2006	27,7	59,2	25,7	49,5	-9,7
2007	29,0	69,9	24,7	51,2	-18,7
2008	26,4	72,1	25,8	66,4	-5,7

Pramen: ACP Trade Statistics 2009. Vlastní zpracování.

Graf 4.5: Hlavní partneři pro export a import zemí ACP (2008, v %).

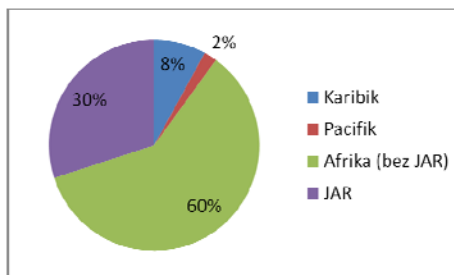

Pramen: ACP Trade Statistics 2009. Vlastní zpracování.

4.5.1 Teritoriální struktura

Evropská unie nejvíce obchoduje s africkou částí ACP, která tvoří téměř 90 % celkového obchodu. Z těchto zemí dominuje Jihoafrická republika, v roce 2008 obchod JAR (42,4 mld. EUR) s EU představoval třetinu celkového obchodu EU-ACP (viz. graf 4.6).

Graf 4.6: Teritoriální struktura obchodu EU s ACP (2008, v %).

Pramen: Eurostat, 2009.

Z dalších afrických obchodních partnerů je možno uvést Nigérii, Angolu, Rovnickovou Guineu, Pobřeží Slonoviny a Libérii. Hlavními partnery z karibské oblasti, která tvoří 8 % celkového obchodu, jsou pro import Dominikánská republika a Trinidad a Tobago a pro export Kuba a opět Dominikánská republika. Z tichomořských ACP států jsou nejdůležitější země, co se týče dovozu i vývozu, Marshallovy ostrovy a Papua Nová Guinea.

Nejdůležitějšími obchodními partnery EU vůbec jsou Jihoafrická republika, Nigérie a Angola. Podíl těchto zemí na importu EU do ACP je 60 % (viz. tabulka 4.4) a na exportu 54 % (viz. tabulka 4.5).

Tab. 4.4: TOP 10 zemí: Import EU ze zemí ACP v roce 2008.

Pořadí	Země	Import (mil. EUR)	Podíl na celkovém importu ACP/EU (%)
1	JAR	22 245	29,3
2	Nigérie	15 380	20,2
3	Angola	7 717	10,2
4	Pobřeží Slonoviny	3 986	5,2
5	Rovnicková Guinea	3 158	4,2
6	Trinidad a Tobago	2 667	3,5
7	Kamerun	2 451	3,2
8	Ghana	1 249	1,6
9	Gabon	1 202	1,6
10	Keňa	1 135	1,5

Pramen: Eurostat, 2009.

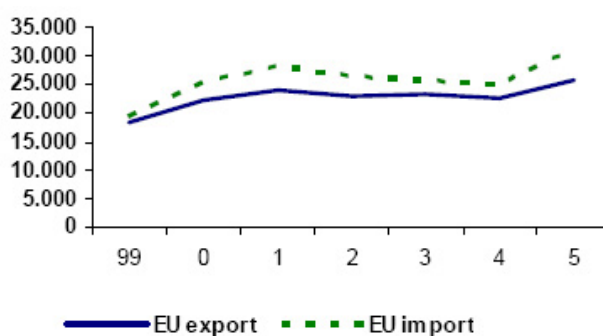
Tab. 4.5: TOP 10 zemí: Export EU do zemí ACP v roce 2008.

Pořadí	Země	Export (mil. EUR)	Podíl na celkovém exportu ACP/EU (%)
1	JAR	20 228	29,8
2	Nigérie	11 209	16,5
3	Angola	5 277	7,8
4	Senegal	2 295	3,4
5	Ghana	1 926	2,8
6	Kuba	1 664	2,4
7	Pobřeží Slonoviny	1 486	2,2
8	Keňa	1 351	2,0
9	Súdán	1 272	1,9
10	Marschallový ostrovy	1 256	1,8

Pramen: Eurostat, 2009.

Největší objemy obchodu vykazuje Afrika a její integrace, v roce 2008 dosáhl export z EU do afrických zemí ACP hodnoty 34,2 mld. EUR (86 % celkového EU - ACP exportu) a import 35,1 mld. EUR (87 % celkového EU - ACP importu), saldo obchodní bilance tvořilo 900 mil. EUR. Vývoj importu a exportu EU s africkými zeměmi ACP zachycuje graf 4.7.

Graf 4.7: Vývoj importu a exportu EU s africkými zeměmi ACP v letech 1999 - 2005 (mil. EUR).

Pramen: Fiche pays by region, 2008.

Tab. 4.6: Import a export afrických integrací (vyjma CEEAC) v roce 2007.

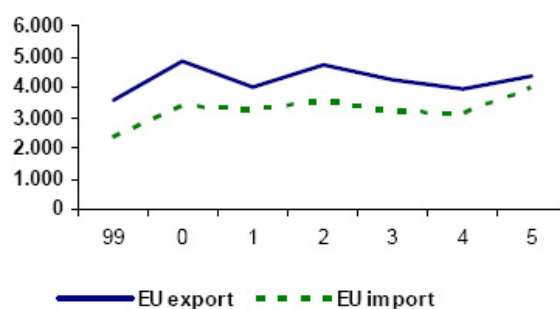
Sdružení	Export	Import	Obchodní bilance
	mld. EUR	mld. EUR	mld. EUR
UEMOA	5,8	3,5	2,3
ECOWAS	17,8	15,2	2,6
CEMAC	3,7	5,9	-2,2
EAC	2,4	1,7	0,7
SADC	5,3	8,0	-2,7
COMESA	21,0	16,7	4,3

Pramen: Fiche pays by region 2008.

Z integračních území, nacházejících se na africkém kontinentu, jsou nejvíce ekonomicky aktivní sdružení ECOWAS a COMESA. U prvního jmenovaného je podíl importu s EU 15 mld. EUR a exportu téměř 18 mld. EUR. Hodnoty druhé integrace jsou: import 16,7 mld. EUR a export 21 mld. EUR (více viz. tabulka 4.6).

Hodnoty karibské oblasti jsou menší než ty africké - export z EU je 4,6 mld. EUR (11,5 % celkového EU - ACP exportu) a import do EU 4,1 mld. EUR (10 % celkového EU - ACP importu). Vývoj importu a exportu EU s karibskými zeměmi ACP zobrazuje graf 4.8.

Graf 4.8: Vývoj importu a exportu EU s karibskými zeměmi ACP v letech 1999 - 2005 (mil. EUR).

Pramen: Fiche pays by region, 2008.

Nejvýznamnější integrací v karibské oblasti je CARICOM, hodnoty exportu a importu jsou znázorněny v tabulce 4.7.

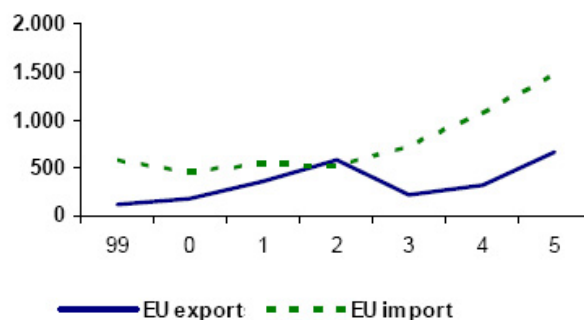
Tab. 4.7: Import a export karibského integračního seskupení v roce 2007 (mld. EUR).

Sdružení	Export	Import	Obchodní bilance
CARICOM	3,2	3,0	0,2

Pramen: Fiche pays by region, 2008.

Vůbec nejmenších hodnot dosahuje obchod EU s tichomořskou oblastí, export je ve výši 783 mil. EUR a import 908 mil. EUR, přičemž obchodní bilance je záporná a to 125 mil. EUR. Podíl tohoto dovozu z celkového importu ACP - EU je 2,2 % a vývozu 1,9 %. Graf 4.9 zachycuje vývoj importu a exportu s tichomořskými zeměmi ACP.

Graf 4.9: Vývoj importu a exportu EU s tichomořskými zeměmi ACP v letech 1999 - 2005 (mil. EUR).

Pramen: Fiche pays by region, 2008.

Největšími **vývozci do zemí ACP mezi státy Unie** jsou Francie, Nizozemsko, Velká Británie, Německo a Itálie a v importech jsou nejvýznamnějšími subjekty Španělsko, Francie, Nizozemí, Velká Británie a Německo. Mezi dominující země v celkovém obchodu s ACP lze zařadit Francii, Španělsko, Velkou Británii a Nizozemí. Trend obchodu v letech 1980 - 2000 byl klesající prakticky u všech zemí ES/EU, nyní je obchod s hlavními partnery oživen.

Tab. 4.8: Podíl ACP na obchodu vybraných zemích EU (v %).

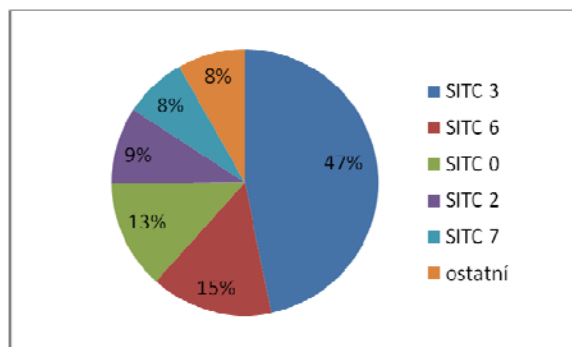
Země	1980	1990	1995	2000	2007
Export					
Belgie	9,3	5,9	3,6	3,4	9,5
Francie	14,3	8,5	6,6	6,8	24,2
Nizozemsko	11,4	6,6	4,6	3,4	14,7
Španělsko	7,9	4,2	3,1	4,2	6,9
Velká Británie	11,3	4,8	3,6	2,7	13,7
Německo	5,0	2,3	1,3	1,2	13,6
Import					
Belgie	9,2	9,3	8,1	5,3	7,1
Francie	11,4	7,5	6,2	4,9	18,3
Nizozemsko	13,3	5,0	3,2	2,0	12,2
Španělsko	6,2	8,6	7,3	9,2	20,9
Velká Británie	5,7	3,6	3,0	2,1	11,6
Německo	7,4	3,1	1,8	1,1	9,4

Prameny: Cihelková 2006, Fiches by region 2006. Vlastní zpracování.

4.5.2 Komoditní struktura

Nejvýznamnější podíl na **importech** ze zemí ACP tvoří energetické produkty, z toho největší objem obchodu tvoří kategorie SITC 3 – minerální paliva, maziva a příbuzné suroviny. S hodnotou 35,3 mld. EUR tvoří téměř 50 % všech dovážených komodit. Následují kategorie SITC 6 (výrobky hodnocené převážně dle materiálu) a SITC 0 (jídlo a živá zvířata, přičemž živá zvířata tvoří pouze zanedbatelný objem obchodu) s podílem 15 % respektive 13 % (viz. graf 4.10).

Graf 4.10: EU importy ze zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2008.

Pramen: Eurostat, 2009.

Mezi lety 2001 a 2008 se celkový import Unie ze zemí ACP zvýšil o 54 %. Největším nárůstem z kategorií SITC zaznamenala minerální paliva a to o 209 % (viz. tabulka 4.9). S tímto naopak souvisí pokles významu ostatních oblastí, i když se jejich peněžní hodnota během tohoto období zvýšila (SITC 0, SITC 6).

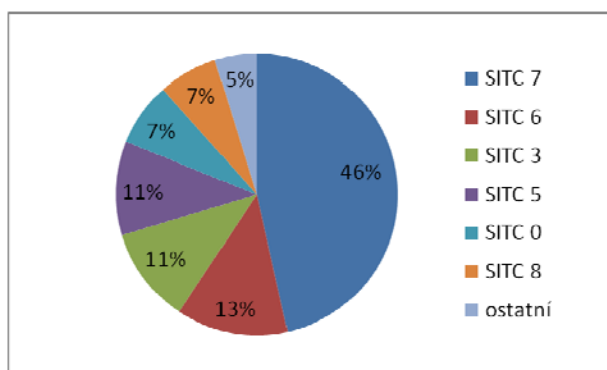
Tab. 4.9: EU importy ze zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2001 a 2008.

Kategorie	Hodnota EU importu ze zemí ACP (mil. EUR)		Změna (%)	Podíl EU importu ze zemí ACP (%)	
	2001	2008	2001-2008	2001	2008
SITC 0 Jídlo a živá zvířata	8 487	9 934	17,1	17,6	13,2
SITC 1 Alkohol a tabák	1 446	1 152	-20,3	3,0	1,5
SITC 2 Hrubý materiál, suroviny	5 523	7 067	28,0	11,5	9,4
SITC 3 Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	11 421	35 373	209,7	23,7	46,9
SITC 4 Oleje, tuky, vosky	228	517	126,7	0,5	0,7
SITC 5 Chemikálie	794	1 225	54,3	1,6	1,6
SITC 6 Výrobky hodnocené převážně dle materiálu	9 796	11 209	14,4	20,3	14,8
SITC 7 Stroje a strojní zařízení	5 832	5 760	-1,2	12,1	7,6
SITC 8 Ostatní zpracované zboží	2 084	1 390	-33,3	4,3	1,8
SITC 9 Ostatní	2 558	1 870	-26,9	5,3	2,5

Pramen: Eurostat, 2009.

Co se týče **exportů**, největší objem obchodu spadá do oblasti SITC 7 – stroje a strojní zařízení, tvořící opět téměř 50 % všech vývozu ze zemí ACP. Tato oblast je následována s 13 % kategorií SITC 6 (výrobky hodnocené převážně dle materiálu) a 11 % SITC 3 (minerální paliva) a SITC 5 (chemikálie).

Graf 4.11: EU exporty do zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2008.

Pramen: Eurostat, 2009.

Vzhledem k exportům Evropské unie do zemí ACP (viz. tabulka 4.10) se hodnota exportů strojů a strojních zařízení (kategorie s největším objemem obchodu) zvýšila mezi lety 2001 a 2008 o 44 %, ale oproti jiným kategoriím se podíl exportu této komodity snížil z 51 %

na 46 %. Nejvíce se zvýšila hodnota vývozu oblasti SITC 3 (minerální paliva, maziva a příbuzné materiály) a to o 624 %, přičemž podíl na exportu EU ze zemí ACP se zvýšil z 2,4 % v roce 2001 na 11 % v roce 2008.

Tab. 4.10: EU exporty do zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2001 a 2008.

Kategorie	Hodnota EU exportu ze zemí ACP (mil. EUR)		Změna (%)	Podíl EU exportu ze zemí ACP (%)	
	2001	2008		2001	2008
SITC 0 Jídlo a živá zvířata	3 691	4 867	31,9	8,8	7,3
SITC 1 Alkohol a tabák	831	1 334	60,5	2,0	2,0
SITC 2 Hrubý materiál, suroviny	520	838	61,0	1,2	1,3
SITC 3 Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	1 017	7 364	624,2	2,4	11,0
SITC 4 Oleje, tuky, vosky	184	179	-3,0	0,4	0,3
SITC 5 Chemikálie	5 052	7 234	43,2	12,0	10,8
SITC 6 Výrobky hodnocené převážně dle materiálu	5 451	8 596	57,7	13,0	12,8
SITC 7 Stroje a strojní zařízení	21 612	31 144	44,1	51,4	46,5
SITC 8 Ostatní zpracované zboží	3 300	4 570	38,5	7,9	6,8
SITC 9 Ostatní	368	882	140,0	0,9	1,3

Pramen: Eurostat, 2009.

Z jednotlivých produktů, které jsou importovány do EU (viz. tabulka 4.11), mají největší význam energetické produkty – ropa, plyn a uhlí. Tyto komodity tvoří 46 % všech EU dovozů. Káva, čaj, kokos a koření, dovážené převážně ze Západní Afriky, se nacházejí na čtvrté příčce a jejich dovoz je stejně důležitý jako minerálů či železných rud. Více jak polovina zeleniny a ovoce (8. příčka), dovážené v celkové hodnotě 2,7 mld. EUR, pochází z Jihoafrické republiky. Tato země také poskytuje téměř 80 % zlata (13. příčka) a 98 % silničních vozidel (15. příčka).

Na struktuře exportů se odráží individuální produkty (jako jsou nápoje, kancelářské přístroje či medicínské a farmaceutické produkty), ačkoli prvních deset vyvážených komodit, které tvoří téměř 60 % všech vývozu, jsou stroje a technická zařízení.

Tab. 4.11: Nejvýznamnější produkty importů a exportů EU-ACP v roce 2008.

TOP 20 import produktů		Hodnota importu (mil. EUR)	Podíl na importu (%)	TOP 20 export produktů		Hodnota exportu (mil. EUR)	Podíl na exportu (%)
1	Ropa a ropné produkty	27 143	35,7	1	Ropa a ropné produkty	7 275	10,7
2	Plyn	4 824	6,3	2	Silniční vozidla	6 199	9,1
3	Minerály	4 137	5,4	3	Průmyslové stroje	4 762	7
4	Káva, čaj, kokos, koření	4 059	5,3	4	Specializované stroje	4 467	6,6
5	Železné rudy	3 914	5,2	5	Transportní zařízení	3 942	5,8
6	Neželezné kovy	3 350	4,4	6	Telekomunikační zařízení	3 157	4,6
7	Uhlí, koks, brikety	3 337	4,4	7	Elektronika	3 107	4,6
8	Zelenina, ovoce	2 730	3,6	8	Generátory	2 878	4,2
9	Ocel a železo	2 690	3,5	9	Kovové meziproducty	2 339	3,4
10	Průmyslové zařízení	1 919	2,5	10	Medicínské a farmaceutické produkty	2 285	3,4
11	Ryby, koryši a měkkýši	1 912	2,5	11	Kancelářské přístroje	2 010	3
12	Transportní zařízení	1 792	2,4	12	Ostatní přístroje	1 820	2,7
13	Zlato	1 231	1,6	13	Ocel a železo	1 798	2,6
14	Dřevo a korek	979	1,3	14	Ostatní meziproducty	1 677	2,5
15	Silniční vozidla	940	1,2	15	Cereálie	1 448	2,1
16	Cukr, med	936	1,2	16	Chemikálie	1 317	1,9
17	Nápoje	759	1	17	Vědecké zařízení	1 304	1,9
18	Živá zvířata a zelenina	754	1	18	Nápoje	1 131	1,7
19	Oděvy	706	0,9	19	Papíry a papírové produkty	966	1,4
20	Organické chemikálie	659	0,9	20	Mléko a vejce	871	1,3

Pramen: Eurostat, 2009.

4.6 Shrnutí

Státy Afriky, Karibiku a Tichomoří jsou už z historického hlediska důležitými partnery Evropské unie, jak ekonomickými, tak politickými. Formování vztahů začalo kolonialismem, následně při procesu dekolonizace v 50. letech se zámořské země začaly poprvé přidružovat k zemím tehdejší EHS a to ve formě konstituční asociace. Posléze byly uzavřeny první čisté asociační dohody – dohoda z Yaoundé I a II a dohoda z Arushi. Na tyto úmluvy navazovaly smlouvy z Lomé, s pětiletým trváním Lomé I, II a III a s desetiletým trváním Lomé IV. Posléze, v roce 2000, vstoupila v platnost reformní dohoda o partnerství –

dohoda z Cotonu s platností dvaceti let a v roce 2008 začaly být ratifikovány dohody o hospodářském partnerství (EPAs) měnící celý dosavadní obchodní systém mezi ACP a EU.

Hodnocení Loméských dohod je spíše negativní. Místo toho, aby docházelo k rozvoji přidružených zemí, tak naopak docházelo ke stagnaci či propadu ekonomického vývoje zemí, případně se prohloubily rozdíly mezi samotnými zeměmi ACP. Spolu s tímto faktorem a novými nařízeními WTO bylo potřeba reformovat vztahy Evropské unie a zemí ACP. Byla tedy uzavřena Dohoda o partnerství a ekonomická situace seskupení ACP se začala mírně a pomalu zlepšovat. Postupné uzavírání dohod o hospodářském partnerství, zřizující zónu volného obchodu mezi zeměmi ACP a EU, by mělo nadále situaci zlepšovat a zajišťovat ekonomický růst. Na hodnocení úspěšnosti těchto dohod je zatím brzy.

Co se týče opatření, nejúčinnějším opatřením je iniciativa "Vše kromě zbraní", která významně pomáhá jejím příjemcům - zemím LDC. Na druhou stranu je často kritizována ostatními zeměmi, které kritéria pro benefice z této iniciativy o něco málo nesplňují, a to z důvodu, že export ze zemí EBA je uskutečňován na úkor ostatních zemí. Dalším úspěšným nástrojem je obecně Všeobecný systém preferencí, který také velice napomáhá rozvoji zemím ACP. Problémem GSP ale může být to, že téměř všechno zboží je určeno na vývoz a domácí trh strádá.

Finanční částky, převedené na účet zemím ACP, jsou relativně vysoké, ale výsledky jim neodpovídají. Způsobuje to např. nesprávná alokace prostředků, schopnost využití peněz, zpronevěra, politický režim a špatně provedené strukturální změny.

5 Závěr

Tato práce byla zaměřena na obchodní vztahy Evropské unie a rozvojových zemí.

Cílem práce bylo nejprve teoreticky nastínit fungování společné obchodní politiky a rozvojové politiky Evropské unie a poté tyto poznatky aplikovat na konkrétní případ zemí ACP. Hlavním záměrem bylo přiblížit formování, vznik a historický vývoj obchodních vztahů Evropské unie a zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku a následně detailně analyzovat jejich vzájemný obchod.

Druhá kapitola obecně charakterizovala Evropskou unii a její společnou obchodní politiku. Z této kapitoly vyplývá, že společná obchodní politika se snaží jednak chránit vnitřní zájmy Unie, tak i co nejvíce zvýhodnit obchod se třetími, konkrétně s rozvojovými, zeměmi. Významnou roli přitom hrají smluvní nástroje (mezinárodní smlouvy), které dávají prostor pro úlevy od nástrojů autonomních.

První část třetí kapitoly obsahovala analýzu pojmu "rozvojová země". Popsala a srovnala dva nejrozšířenější přístupy náhledu na tento pojem - užší a širší koncepci a dále stanovila kritériální vymezení pro zařazení rozvojových zemí do těchto skupin. Druhá část této kapitoly se zabývala rozvojovou politikou Evropské unie a přístupem EU k rozvojovým zemím. Z tohoto rozboru je zřejmé, že Unie se k rozvojovým zemím chová velice štedře a poskytuje jim velké benefity, jak ve formě finanční a technické pomoci, tak ve formě preferenčních smluv a přístupů. Nejvýznamnější z těchto přístupů je Všeobecný systém celních preferencí, který obsahuje několik iniciativ jako GSP+ či "Vše kromě zbraní".

Závěrečná kapitola udávala konkrétní příklad spolupráce a obchodních vztahů mezi Evropskou unií a skupinou rozvojových zemí ACP. Z první část kapitoly plyne, že spolupráce EU - ACP je velice významná a rozsáhlá, ale také to, že z těchto států je na EU, i přes obrovské výhody poskytované Unií, primárně orientována pouze africká část. Důvodem tohoto stavu je geografická poloha ostatních oblastí. Druhá část kapitoly se zabývala vznikem, formováním a vývojem smluv mezi EU a ACP. Z uvedeného je zřejmé, že dohody z Yaoundé a Lomé nebyly, i přes svou relativní propracovanost a poskytnuté výhody, příliš úspěšné a nesplnily očekávání ani jedné ze smluvních stran. Reformní dohoda z Cotonu a nové EPAs by měly tento stav zvrátit a zlepšit, zatím je ale není možné moc hodnotit, protože mají platnost ještě deset let. Dosavadní průběh je ale slibný a situace rozvojových zemí se mírně zlepšuje. Třetí část kapitoly uváděla podrobné obchodní vztahy EU a zemí ACP.

Z analýzy obchodu EU s ACP vyplývá, že jeho objem od 60. let neustále klesal. Ale v poslední době, především od uzavření Dohody o partnerství, se tento trend obrátil a objem obchodu opět mírně roste. U obchodu ACP s EU je jasně zřetelná úloha EU jakožto nejdůležitějšího obchodního partnera, i tak však můžeme zaznamenat klesající trend na podílu obchodu.

Evropská unie nejvíce obchoduje s africkou částí ACP, ze které jsou nejvýznamnějšími partnery Jihoafrická republika, Nigérie a Angola. Menší podíl na obchodu s EU má karibská část, ze které dominuje Kuba, Trinidad a Tobago a Dominikánská republika. Obchodní vztahy s tichomořskými státy ACP jsou realizovány v minimálním rozsahu. Z integračních seskupení vzniklých na území ACP jsou nejvýznamnější africké ECOWAS a COMESA a karibský CARICOM. Ze zemí Unie jsou, pro sdružení ACP, největšími obchodními partnery bývalé koloniální mocnosti - Francie, Nizozemsko a Velká Británie.

Nejvíce importovanými komoditami z ACP do Unie jsou energetické produkty - ropa, minerální paliva, plyn a uhlí. Do zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku jsou nejvíce exportovány ropa, průmyslové stroje, silniční vozidla a strojní zařízení.

Limitací pro analýzu byla absence některých dat do roku 2000 a dat pro rok 2009. Není tedy možno říci, jak se skupina zemí ACP vyrovnává s ekonomickou krizí.

V práci bylo zjištěno, že Evropská unie poskytuje rozvojovým zemím, obzvláště seskupení ACP, významné obchodní preference a že do rozpočtů těchto zemí plynou velké finanční dávky rozvojové pomoci. Prozatím byly tyto nástroje spíše neefektivní a zemím příliš nepomáhaly. Tento stav by měl napravit nový systém zón volného obchodu EPAs. Pokud se tak nestane, do budoucna je tedy nutné zvážit, zda-li má smysl dále zvýhodňovat rozvojové země ACP a pokračovat v jejich vztazích s Evropskou unií.

Zdroje

Knižní zdroje

- [1] ADAMCOVÁ, L., NĚMEČKOVÁ, T. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Oeconomica, 2009. 346 s. ISBN 978-80-245-1515-1.
- [2] ADAMCOVÁ, L., SÝKOROVÁ, S. *Rozvojová ekonomika: vybrané problémy II*. Praha: Oeconomica, 2002. 123 s. ISBN 80-245-0465-6.
- [3] ADAMCOVÁ, L. a kol. *Úvod do rozvojových studií*. Praha: Oeconomica, 2006. 297 s. ISBN 80-245-1057-X.
- [4] CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, 2001. 257 s. ISBN 80-7179-311-6.
- [5] CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
- [6] CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: Základní rysy a tendence vývoje*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2000. 258 s. ISBN 80-245-0011-6.
- [7] CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
- [8] FOJTÍKOVÁ, L. *Společná obchodní politika Evropské unie*. Ostrava: VŠB-TU, 2006. 130 s. ISBN 80-248-1076-X.
- [9] KAŇA, R. *Evropská unie A*. Ostrava: VŠB-TU, 2007. 161 s. ISBN 978-80-248-1412-4.
- [10] KLIKOVÁ, CH., KOTLÁN, I. a kol. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2006, 341 s. ISBN 80-86572-37-4.
- [11] MAJEROVÁ, I. *Rozvojové ekonomiky*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2008. 170 s. ISBN 978-80-7248-459-1.
- [12] ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. Masarykova Univerzita. 2006. 207 s. ISBN 80-210-4073-4.
- [13] *Úplné znění č. 764 – Evropské právo*. Ostrava: Sagit, 2010. ISBN 978-80-7208-785-3.

Ostatní zdroje

- [14] *ACP-EU Evolution of Trade by region 2006* [online]. 2008. [cit. 2010-03-19]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/april/tradoc_138646.pdf>.
- [15] *ACP-EU Fiches by region 2006* [online]. 2008. [cit. 2010-03-15]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113340.%20South%20Africa.pdf>.
- [16] *ACP-EU Fiches by region 2008* [online]. 2008. [cit. 2010-04-25]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/april/tradoc_138673.pdf>.
- [17] *ACP Trade Statistics (including South Africa)* [online]. 2009. [cit. 2010-03-28]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113340.%20South%20Africa.pdf>.
- [18] *Aktivní evropský občan – Kompetence EU a národních států* [online]. 2009. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.cpkp.cz/evropskyobcan/manual/kompetence.htm>>.
- [19] BABARINDE, O., FABER, G. University of Pittsburgh: Archive of European Integration. *From Lomé to Cotonou: Business as usual?* [online]. 2003. [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://aei.pitt.edu/2817/01/084.pdf>>.
- [20] *Businessinfo.cz - Instituce Evropské unie a rozvojová politika EU* [online]. 2004. [cit. 2010-01-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/instituce-evropske-unie-a-politika/1000521/20070/>>.
- [21] *Businessinfo.cz - Společná obchodní politika EU* [online]. 2008. [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/spolecna-obchodni-politika-eu/sop-eu-vlivy-tendence-zmeny/1001599/47943/#cile4>>.
- [22] *Businessinfo.cz – Systém všeobecných celních preferencí (GSP)* [online]. 2009. [cit. 2010-01-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/spolecna-obchodni-politika-eu/system-vseobecnych-celnich-preferenci/1001599/52668/>>.
- [23] *CARICOM Member States* [online]. 2009. [cit. 2010-03-24]. Dostupný z WWW: <http://caricom.org/jsp/community/member_states.jsp?menu=community>.

- [24] *E15.cz - Klaus ratifikoval Lisabonskou smlouvu* [online]. 2009. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.e15.cz/domaci/politika/klaus-ratifikoval-lisabonskou-smlouvu>>.
- [25] *EUROPA – EU v kostce – Historie Evropské unie – 1949-1959* [online]. 2009. [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/abc/history/1945-1959/index_cs.htm>.
- [26] *EUROPA – EU v kostce – Prezence o EU* [online]. 2009. [cit. 2009-11-26]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/abc/euslides/index_cs.htm>.
- [27] *EUROPA - Lisabonská smlouva* [online]. 2008. [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: <http://bookshop.europa.eu/eubookshop/download.action?fileName=FXAC08115CSC_002.pdf&eubphfUid=10774998&catalogNbr=FX-AC-08-115-CS-C>.
- [28] *EUROPA – Lisabonská smlouva – otázky a odpovědi* [online]. 2009. [cit. 2010-01-27]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/lisbon_treaty/faq/index_cs.htm#13>.
- [29] *Europaafrica.net – Druhá revize dohody z Cotonu* [online]. 2010. [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://europafrica.net/2010/04/01/second-revision-of-the-cotonou-agreement-initialled-renewed-impetus-in-the-fight-against-poverty/>>.
- [30] *European Commision – Development – Intervention Areas* [online]. 2009. [cit. 2010-03-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/development/policies/9interventionareas/epas/epas_en.cfm>.
- [31] *European Commision – Development – The Cotonu Agreement* [online]. 2010. [cit. 2010-03-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonouintro_en.cfm>.
- [32] *European Commision – Development – The Lomé Convention* [online]. 2009. [cit. 2010-03-18]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonou/lomegen/lomeitoiv_en.cfm>.
- [33] *European Commision – Development – Regions and countries* [online]. 2009. [cit. 2010-03-18]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/development/geographical/regionscountries_en.cfm>.
- [34] *European Commision – Enlargement - Iceland* [online]. 2009. [cit. 2009-11-25]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/iceland/relation/index_en.htm>.

- [35] *European Commission: Trade: Africa, Caribbean, Pacific (Bilateral relations)* [online]. 2009. [cit. 2010-04-20], Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/africa-caribbean-pacific/>>.
- [36] *European Commission: Trade: Documents and publications* [online]. 2010. [cit. 2010-03-28], Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/cfm/doclib_results.cfm?key=acp&opt=1&dis=20&lan=all&ty=Statistics&sta=1&en=20&page=1&year1=&year2=§or=all&country=ACP%20countries&langId=en>.
- [37] *European Commission: Trade: Everything but Arms* [online]. 2009. [cit. 2010-04-15], Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/generalised-system-of-preferences/everything-but-arms/>>.
- [38] *European Commission: Trade: Generalised System of Preferences* [online]. 2010. [cit. 2010-01-29], Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/generalised-system-of-preferences/index_en.htm>.
- [39] *European Commission: Trade: The EU Scheme of Generalised Tariff Preferences* [online]. 2009. [cit. 2010-01-29], Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/march/tradoc_142662.pdf>.
- [40] *European Commission: Trade: Trade Barriers* [online]. 2009. [cit. 2009-11-26], Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/tackling-unfair-trade/trade-barriers/#>>.
- [41] *Euroskop.cz - Dopady Lisabonské smlouvy na Společnou obchodní politiku* [online]. 2008. [cit. 2009-11-26], Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika-eu/>>.
- [42] *Euroskop.cz - Rozhodování v Radě EU* [online]. 2007. [cit. 2009-11-27], Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/99/sekce/rozhodovani-v-rade-eu/>>.
- [43] *Euroskop.cz - Smlouva o založení Evropského Společenství* [online]. 2009. [cit. 2009-11-26], Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf>>.
- [44] *Eurostat: Continued upswing in trade with ACP countries* [online]. 2009. [cit. 2009-05-01], Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-085/EN/KS-SF-09-085-EN.PDF>.

- [45] Gombala, Ivo (2006) Koncepce politiky a praxe EU. In: Dlouhá, J., Dlouhý, J., Mezřícký, V. (eds.) *Globalizace a globální problémy*. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005 – 2007. pp 147–160. Univerzita Karlova v Praze, COŽP. ISBN 80-87076-01-X. Dostupné z www <<http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf>>.
- [46] IMF – *World Economic Outlook Database October 2009* [online]. 2009. [cit. 2010-01-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/groups.htm#oem>>.
- [47] LEBEDA, V. Evropské hodnoty – Policy Brief. *3x10 argumentů k Lisabonské smlouvě* [online]. 2009. [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: <http://www.evropskehodnoty.cz/images/downloads/EH_PolicyBrief0209_Lisabon.pdf>.
- [48] *Online zprávy Hospodářských novin. Chorvatsko znovu na cestě do EU. Přístupová jednání budou obnovena* [online]. 2009. [cit. 2010-01-07]. Dostupný z WWW: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-38502490-chorvatsko-znovu-na-cestech-do-eu-pristupova-jednani-budou-obnovena>>.
- [49] *Online zprávy Hospodářských novin. Srbsko podalo přihlášku do EU* [online]. 2009 [cit. 2010-01-15]. Dostupný z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-39590610-srbsko-podalo-prihlasku-do-eu>>.
- [50] OSN Praha: *Rozvojové cíle tisíciletí* [online]. 2005. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>>.
- [51] *Přehled preferenčních dohod EU* [online]. 2010. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.clo.mestozlin.cz/deska/dohody.html>>.
- [52] Rada EU – *Dohody o hospodářském partnerství* [online]. 2010. [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1661&lang=CS>>.
- [53] *Rozvojová politika EU – Enviwiki* [online]. 2008. [cit. 2010-01-31]. Dostupný z WWW: <http://www.eniwiki.cz/wiki/Rozvojov%C3%A1_politika_EU>.
- [54] *Rozvojovka. Rozvojová pomoc EU* [online]. 2007. [cit. 2010-01-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=204>>.
- [55] UNCTAD.org – *Developing Countries By Income Group* [online]. 2002. [cit. 2010-01-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.unctad.org/templates/Page.asp?intItemID=2166&lang=1>>.

[56] *UNCTAD.org – Least Developed Countries* [online]. 2002. [cit. 2010-01-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3618&lang=1>>.

[57] *UN-OHRLLS – Least Developed Countries* [online]. 2009. [cit. 2010-01-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.unohrlls.org/en/ldc/related/59/>>.

[58] *UN-OHRLLS – Least Developed Countries – Country Profiles* [online]. 2009. [cit. 2010-01-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.unohrlls.org/en/ldc/related/62/>>.

[59] *The World Bank: Data – Country Groups* [online]. 2009. [cit. 2010-01-21]. Dostupný z WWW:

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20421402~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html>>.

[60] *WIKIPEDIA – The World Bank Income Groups* [online]. 2008. [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:World_Bank_income_groups.svg>.

Seznam zkratek

AASM - Sdružené africké státy a Madagaskar

ACP/AKT – Země Afriky, Karibiku a Pacifiku

CARICOM – Karibské společenství a společný trh

CARIFORUM – Fórum karibských států ACP

CEEAC - Hospodářské společenství zemí střední Afriky

CEMAC - Středoafriické hospodářské a měnové společenství

COMESA - Společný trh pro východní a jižní Afriku

CPE – Centrálně plánované ekonomiky

DG AGRI – Generální ředitelství pro zemědělství

DG TAXUD – Generální ředitelství pro daně a celní unii

EAC - Východoafrická spolupráce

EBA – Iniciativa „Vše kromě zbraní“

ECOWAS/CEDEAO - Hospodářské společenství zemí západní Afriky

EDF – Evropský rozvojový fond

EHS – Evropské hospodářské společenství

EIB – Evropská investiční banka

EPA – Dohody o hospodářském partnerství

ES – Evropské společenství / Evropská společenství

ESUO – Evropské sdružení uhlí a oceli

EU – Evropská unie

EURATOM – Evropské společenství atomové energie

GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu

GSP – Všeobecný systém preferencí

HDP – hrubý domácí produkt

HNP – hrubý národní produkt

HS – Harmonizovaný systém číselného označování zboží

IBRD – Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj

IMF – Mezinárodní měnový fond

KN – kombinovaná nomenklatura zboží

LDC – Nejméně rozvinuté země, tzv. Least Developed Countries

NIP – Národní indikační program

NIZ – Nově industrializované země

ODA – Oficiální rozvojová pomoc

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OPEC – Sdružení států vyvážející ropu

OSN – Organizace spojených národů

RE – Rozvojové ekonomiky

RoZ – Rozvojové země

RTE – Rozvinuté tržní ekonomiky

SADC - Jihoafrické rozvojové společenství

SOP – Společná obchodní politika

SNS – Společenství nezávislých států

STABEX – Systém pro stabilizaci příjmů z exportu zemědělských produktů

SYSMIN – Systém pro stabilizaci příjmů z exportu nerostných surovin a derivátů

TBR – Mechanismus obrany před nedovolenými překážkami obchodu

TDI – Obranné nástroje

TE – Transformující se ekonomiky

UEMOA – Západoafrická hospodářská a měnová unie

UNCTAD – Konference OSN pro obchod a rozvoj

USA – Spojené státy americké

WB – Světová banka

WTO – Světová obchodní organizace

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek:

Tabulka 3.1: Růst HDP v % v RE, RTE a TE v letech 1991 až 2000.....	17
Tabulka 3.2: Rozdělení zemí WB podle HNP (v USD).....	20
Tabulka 3.3: Objemy obchodu pod GSP v mil. euro.....	29
Tabulka 4.1: Objemy jednotlivých EDF v mld. ECU/EUR (ECU:EUR=1:1).....	38
Tabulka 4.2: Obchod ES/EU s ACP – absolutní hodnota a relativní podíl.....	47
Tabulka 4.3.: Vývoj obchodu ACP s EU v letech 2004-2008.....	48
Tabulka 4.4: TOP 10 zemí: Import EU ze zemí ACP v roce 2008.....	49
Tabulka 4.5: TOP 10 zemí: Export EU do zemí ACP v roce 2008.....	50
Tabulka 4.6: Import a export afrických integrací (vyjma CEEAC) v roce 2007.....	50
Tabulka 4.7: Import a export karibského integračního seskupení v roce 2007 (mld. EUR).....	51
Tabulka 4.8: Podíl ACP na obchodu vybraných zemích EU (v %).....	52
Tabulka 4.9: EU importy ze zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2001 a 2008.....	53
Tabulka 4.10: EU exporty do zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2001 a 2008.....	54
Tabulka 4.11: Nejvýznamnější produkty importů a exportů EU-ACP v roce 2008.....	55

Seznam grafů:

Graf 4.1: Hlavní partneři pro export a import afrických zemí ACP (2007, v %).....	32
Graf 4.2: Hlavní partneři pro export a import karibských zemí ACP (2007, v %).....	33
Graf 4.3: Hlavní partneři pro export a import tichomořských zemí ACP (2007, v %).....	34
Graf 4.4: Vývoj podílu importu a exportu zemí ACP s EU v letech 1960-2008 (v %).....	47
Graf 4.5: Hlavní partneři pro export a import zemí ACP (2008, v %).....	48
Graf 4.6: Teritoriální struktura obchodu EU s ACP (2008, v %).....	49

Graf 4.7: Vývoj importu a exportu EU s africkými zeměmi ACP v letech 1999-2005 (mil. EUR).....	50
Graf 4.8: Vývoj importu a exportu EU s karibskými zeměmi ACP v letech 1999-2005 (mil. EUR).....	50
Graf 4.9: Vývoj importu a exportu EU s tichomořskými zeměmi ACP v letech 1999-2005 (mil. EUR).....	51
Graf 4.10: EU importy ze zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2008.....	52
Graf 4.11: EU exporty do zemí ACP podle kategorií produktů SITC v roce 2008.....	53

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на вѣдомі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7.5.2010

.....

Jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Jugoslávská 16, Ostrava – Zábřeh, 700 30

Seznam příloh

Příloha č. 1: Evropská unie – historie, smlouva, struktura

Příloha č. 2: Země patřící do skupiny nejméně rozvinutých zemí (LDC)

Příloha č. 3: Mapa rozdělení států podle Světové banky

Příloha č. 4: Kompletní seznam „vynořujících se“ a rozvojových ekonomik (*Emerging a Developing Countries*) podle Mezinárodního měnového fondu

Příloha č. 5: Všeobecný preferenční systém - GSP+

Příloha č. 6: Země Afriky, Karibiku a Tichomoří

Příloha č. 7: Vývoj kooperace mezi státy EU a ACP

Příloha č. 8: Nastínění vztahů EU s ACP po roce 2008

Příloha č. 1: Evropská unie – historie, smlouvy, struktura

1952 Pařížská smlouva	1958 Římské smlouvy	1967 Slučovací smlouva	1993 Maastrichská smlouva	1999 Amsterodamská smlouva	2003 Niceská smlouva	2009 Lisabonská smlouva
		Evropská společenství (ES)		Evropská unie (EU)		
Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)						EU
	Evropské hospodářské společenství (EHS)		Evropské společenství (ES)			
	Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom)					
				Tři pilíře		Dva pilíře

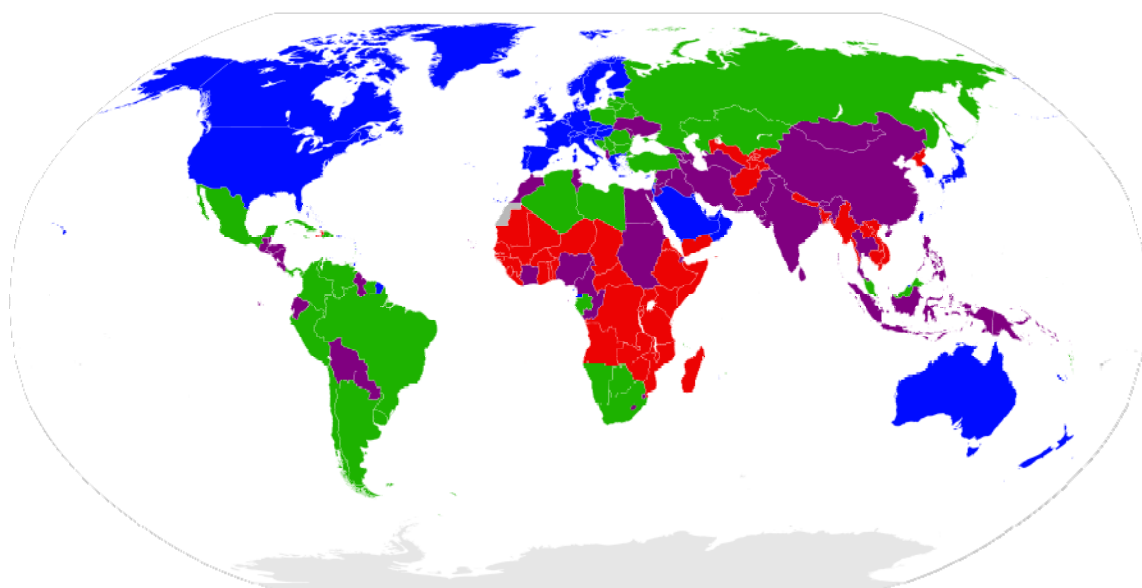
Pramen: Kaňa (2007), vlastní zpracování.

Příloha č. 2: Země patřící do skupiny nejméně rozvinutých zemí (LDC)

Afrika	Asie	Oceánie
Angola Benin Burkina Faso Burundi Středoafrická republika Čad Komory Demokratická republika Kongo Džibuti Rovníková Guinea Eritrea Etiopie Gambie Guinea Guinea-Bissau Lesotho Libérie Madagaskar Malawi Mali Mauritánie Mozambik Niger Rwanda Svatý Tomáš a Princův ostrov Senegal Sierra Leone Somálsko Súdán Togo Tanzánie Uganda Zambie	Afgánistán Bangladéš Bhútán Kambodža Východní Timor Laos Maledivy Myanmar Nepál Jemen	Kiribati Samoa Šalamounovy ostrovy Tuvalu Vanuatu
		Opustivší země skupiny LDC
		Botswana v 1994 Kapverdy v 2007
	Amerika	
	Haiti	

Pramen: www.unohrls.org (kancelář OSN), 2009, vlastní zpracování.

Příloha č. 3: Mapa rozdělení států podle Světové banky

	vysoce příjmové země
	země s vyšším středním příjmem
	země s nižším středním příjmem
	nízko příjmové země

Pramen: Wikipedia, 2008, vlastní úprava.

Příloha č. 4: Kompletní seznam „vynořujících se“ a rozvojových ekonomik (*Emerging a Developing Countries*) podle Mezinárodního měnového fondu

Vynořující se a rozvojové ekonomiky			
Afgánistán	Džibutsko	Lesotho	Sv. Tomáš a Princův ostrov
Albánie	Dominika	Libérie	Saudská Arábie
Alžírsko	Dominikánská republika	Libye	Senegal
Angola	Ekvádor	Litva	Srbsko
Antigua a Barbuda	Egypt	Makedonie	Seychely
Argentina	Salvádor	Madagaskar	Sierra Leone
Arménie	Rovnicková Guinea	Malawi	Šalamounovy ostrovy
Azerbajdžán	Estonsko	Malajsie	Jihoafrická republika
Bahamy	Eritrea	Maledivy	Srí Lanka
Bahrajn	Etiopie	Mali	Sv. Kryštof a Nevis
Bangladéš	Fidži	Mauritánie	Sv. Lucie
Barbados	Gabon	Mauricius	Sv. Vincent a Grenadiny
Bělorusko	Gambie	Mexiko	Súdán
Belize	Gruzie	Moldávie	Surinam
Benin	Ghana	Mongolsko	Svazijsko
Bhútán	Grenada	Černá Hora	Sýrie
Bolívie	Guatemala	Maroko	Tádžikistán
Botswana	Guinea	Mozambik	Tanzánie
Bosna a Hercegovina	Guinea-Bissau	Myanmar	Thajsko
Brazílie	Guyana	Namíbie	Východní Timor
Sultanát Brunej	Haiti	Nepál	Togo
Bulharsko	Honduras	Nikaragua	Tonga
Burkina Faso	Maďarsko	Niger	Trinidad a Tobago
Burundi	Indie	Nigérie	Tunisko
Kambodža	Indonésie	Ómán	Turecko
Kamerun	Írán	Pákistán	Turkmenistán
Kapverdy	Írák	Panama	Uganda
Středoafriká republika	Jamajka	Papua Nová Guinea	Ukrajina
Čad	Jordánsko	Paraguay	Spojené Arabské emiráty
Chile	Kazachstán	Peru	Uruguay
Čína	Keňa	Filipíny	Uzbekistán
Kolubie	Kiribati	Polsko	Vanuatu
Komory	Kuvajt	Katar	Venezuela
Kongo-Brazaville	Kyrgyzstán	Rumunsko	Vietnam
Kongo-Leopoldville	Laos	Rusko	Jemen
Kostarika	Lotyšsko	Rwanda	Zambie
Pobřeží Slonoviny	Libanon	Samoa	Zimbabwe
Chorvatsko			

Pramen: Mezinárodní měnový fond, 2009, vlastní zpracování.

Příloha č. 5: Všeobecný preferenční systém - GSP+

Kritéria pro přijetí do GSP+:

- Země splňující kritérium „zranitelná“ („*Vulnerable*“):
 - země, která není klasifikovaná WB jako *high-income* země a kde 5 největších sekcí GSP-importů je více jak 75% celkové výše GSP-importů;
 - a země, kde GSP-importy tvoří méně jak 1% celkové výše GSP-importů
- Ratifikace a efektivní implementace:
 - 16ti hlavních lidských a pracovních práv podle OSN či ILO
 - 11ti konvencí o životním prostředí a o řádné správě věcí veřejných

Přihlašovací procedura do GSP+ podle posledního nařízení:

- přihlášky do 31.10.2008
- procedura vyžaduje ratifikaci a implementaci všech 27 konvencí
- Komise rozhodla 9.12.2008 o příjemcích pomoci GSP+
- Dalším termínem pro podání přihlášek je 30.duben 2010 a 1.7.2010 bude rozhodnuto o případných nových členech
- Status příjemců pomoci GSP+ vyprší 31.12.2011 – poté musí všichni projít novou přihlašovací procedurou (včetně stávajících příjemců)

Současní příjemci pomoci GSP+: (16 zemí):

Arménie	Kostarika	Guatemala	Paraguay
Azerbajdžán	Ekvádor	Honduras	Peru
Bolívie	Salvádor	Mongolsko	Srí Lanka
Kolumbie	Gruzie	Nikaragua	Venezuela

V únoru 2010 byla Srí Lanka na šest měsíců vyřazena Evropskou komisí ze seznamu příjemců GSP+ a to z důvodu porušování lidských práv.

Pramen: Evropská komise, 2009, DG Trade, vlastní zpracování.

Příloha č. 6: Země Afriky, Karibiku a Tichomoří

Afrika		
Angola	Kamerun	Pobřeží slonoviny
Benin	Kapverdy	Rovníková Guinea
Botswana	Keňa	Rwanda
Burkina Faso	Komory	Senegal
Burundi	Kongo	Seychely
Čad	Lesotho	Sierra Leone
Demokratická republika Kongo	Libérie	Somálsko
Džibuti	Madagaskar	Středoafriická republika
Eritrea	Malawi	Súdán
Etiopie	Mali	Svatý Tomáš a Princův ostrov
Gabon	Mauritánie	Svazijsko
Gambie	Mauricius	Tanzanie
Ghana	Mosambik	Togo
Guinea	Namibie	Uganda
Guinea-Bissau	Niger	Zambie
JAR	Nigérie	Zimbabwe

Karibik		
Artigua a Barbuda	Grenada	Surinam
Bahamy	Guyana	Svatá Lucie
Barbados	Haiti	Svatý Kryštof a Nevis
Belize	Kuba	Svatý Vincenc a Grenadiny
Dominika	Jamajka	
Dominikánská republika	Republika Trinidad a Tobago	

Tichomoří		
Cookovy ostrovy	Nauru	Šalamounovy ostrovy
Fidži	Niue	Tonga
Kiribati	Palau	Tuvalu
Marshallovy ostrovy	Papua-Nová Guinea	Vanuatu
Federativní státy Mikronésie	Samoa	Východní Timor

Pramen: Evropská komise, DG Development, 2009, vlastní zpracování.

Příloha č. 7: Vývoj kooperace mezi státy EU a ACP

Konstituční asociace - Anguilla (brit.), Aruba (niz.), Britské panenské ostrovy (brit.), Bonaire (niz.), Britské antarktické území (brit.), Britské teritorium v Indickém oceánu (brit.), Curacao (niz.), Falklandy (brit.), Francouzská jižní a antarktická území (fr.), Francouzská Polynésie (fr.), Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy (brit.), Kajmanské ostrovy (brit.), Mayotte (fr.), Montserrat (brit.), Nizozemské Antily (niz.), Nová Kaledonie a přilehlá území (fr.), Pitcairn (brit.), Svatý Eustach (niz.), Svatý Martin (niz.), Svatý Petr a Michal (fr.), Saba (niz.), Svatá Helena a přilehlá území (brit.) Tures a Caicors (brit.) a Wallis a Futuna (fr.).

Yaoundé I - Burundi, Čad, Dahome, Gabon, Horní Volta, Kamerun, Kongo (Brazzaville), Kongo (Léopoldville), Madagaskar, Mali, Mauretánie, Niger, Pobřeží slonoviny, Rwanda, Senegal, Somálsko, Středoafrická republika a Togo (tyto státy sdílely členství v seskupení Sdružené africké státy a Madagaskar - AASM).

Yaoundé II - Keňa, Tanzanie, Uganda.

Lomé I - Bahamy, Barbados, Botswana, Etiopie, Fidži, Gambie, Ghana, Grenada, Guinea, Guinea-Bissau, Jamajka, Guayana, Lesotho, Libérie, Malawi, Maurícius, Nigérie, Samoa, Súdán, Sierra Leone, Svazijsko, Tonga, Zambie a Trinidad a Tobago.

Lomé II - Kapverdy, Komory, Džibuti, Dominika, Kiribati, Sv. Lucie, Papua Nová Guinea, Sv. Tomáš a Princův ostrov, Seychely, Šalamounovy ostrovy, Surinam a Tuvalu.

Lomé III - Zimbabwe, Angola, Mozambik, Antigua a Barbuda, Belize, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincenc a Grenadiny, Vanuatu a Dominikánská republika.

Lomé IV - Rovníková Guinea a Haiti.

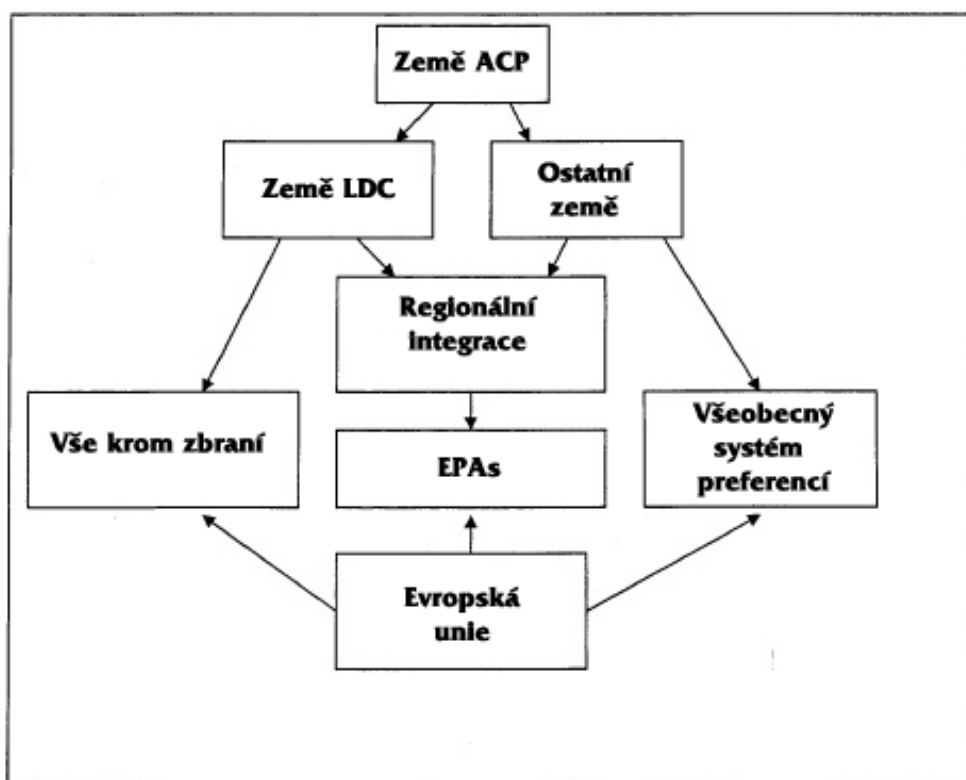
Lomé IV revize - Eritrea, Namibie a Jihoafrická republika.

Dohoda z Cotonu - Cookovy ostrovy, Marshallovy ostrovy, Mikronésie, Nauru, Palau a Niue.

Druhá revize dohody z Cotonu - Východní Timor a Kuba.

Pramen: Evropská komise, DG Development, 2009.

Příloha č. 8: Nastínění vztahů EU s ACP po roce 2008

Pramen: Babarinde, Faber (2003, str. 24), vlastní úprava.